

VOĐENJE POLICIJSKIH INTERVJUA

*PRAKTIKUM ZA
PRIMJENU SPOP METODE*

Osiguravanje pravde

Dalje unapređenje tretmana osoba lišenih slobode i osoba kojima je izrečena kazna ili sankcija u Bosni i Hercegovini, u skladu sa Evropskim standardima

---

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope

**VOĐENJE POLICIJSKIH
INTERVJUA:**
*PRAKTIKUM ZA
PRIMJENU SPOP METODE*

Ovaj materijal je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način „© Vijeće Evrope, 2024“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikacije Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na e-mail publishing@coe.int).

Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba biti upućena na adresu Cooperation in Police and Deprivation of Liberty Division, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00 23, E-mail: Horizontal.Facility@coe.int.

© Vijeće Evrope, decembar 2024. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima.

Sadržaj

Napomene	5
Predgovor, svrha i cilj	7
Ko?	7
Zašto je to važno?	9
Šta je rezultat?	9
Ključni pojmovi	10
Vrste intervjua koje obavljaju policijski službenici (primjer intervjua).....	21
Metode intervjuisanja u policijskim agencijama	22
Metoda kognitivnog intervjuisanja prilagođena postupanju u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini – SPOP (snimanje, planiranje, obavještanje, pojašnjavanje)	23
Kognitivni intervjui se obavlja u seriji od nekoliko faza:	23
Prije intervjua.....	30
Sačinjavanje plana intervjuisanja prije samog početka postavljanja pitanja	30
Tehnička priprema okruženja za policijsko intervjuisanje	31
Током интервјуа	34
Електронско снимање полицијских интервјуа	34
Представљање/успостављање односа са особом која се интервјуише	35
Обавјештење о разлозима позивања и правима особе која се интервјуише	36
Узимање изјаве особе која се интервјуише	37
Појашњење исказа	39
Читање изјаве / репродукција аудио/видео снимка и потписивање записника.....	42
Репродукција аудио/видео снимка.....	42
Poslije intervjua	44
Rasprijevanje okruženja	44
Izvještanje	44
(Samo)evaluacija i (pr)ocjena intervjua	45

4 Vođenje policijskih intervjua

Током цијелог трајања интервјуа.....	46
Поступање са притужбама особе која се интервјуише и инди-цијама о злостављању (друга озбиљна кршења људских права)	46
Поступање са притужбом особе која се интервјуише	47
Ванредне ситуације које могу настати током вођења интервјуа	48
Вербални или физички напад на полицијског службеника/цу.....	49
Повреда/самоповреда, нагла болест или смрт полицијског службеника/це или лица које се интервјуише	49
Бјекство из полицијске станице током вођења интервјуа.....	50
Елементарне непогоде.....	51
Талачка ситуација или криза.....	53
Dodaci	55
Dodatak 1: Verbalna deescalacija uzavrele rasprave ili drugih oblika neprihvatljive službene komunikacije	56
Neverbalna komunikacija	59
Principi verbalne deescalacije sukoba	60
Tehnike relaksacije.....	63
Dodatak 2: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja.....	64
Dodatak N1	74
Dodatak 3: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi za sprečavanje zlostavljanja tokom vođenja policijskog intervjua	77

Napomene

Ovaj materijal je dio sveobuhvatnog programa stručnog usavršavanja sa naglaskom na modulima o zaštiti ljudskih prava. Djelomično se zasniva na

- *Smjernicama za postupanje sa licima lišenim slobode u zatvorenom okruženju*
- praktikumu *Ljudska prava osoba lišenih slobode u policijskom pritvoru*

prethodno sačinjenim u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku

Jezici na kojima su originalni tekstovi sačinjeni su bosanski, srpski i hrvatski, prema ličnim preferencijama autora. Pismo kojim su pisani tekstovi - latinica i ćirilica, također su lične preferencije autora.

Sve reference na službeno osoblje ili osobe lišene slobode u ovom materijalu podjednako se odnose na ženski i muški pol.

Definicije korištene u ovom materijalu nisu definicije iz zakonskih akata nego su ih autori zajednički dogovorili za potrebe ovog materijala.

Za potrebe ovog materijala, operativne procedure označavaju seriju koraka koji se po-duzimaju u slijedu, u svrhu odgovora na određenu situaciju u kojoj postoji rizik od kršenja ljudskih prava.

Autorski tim se posebno zahvaljuje međunarodnom konsultantu mr Eriku Svanidzeu na nesebičnoj stručnoj pomoći. Također se žele zahvaliti Vojislavu Boljaniću i dr Emiru Muhiću za njihov stručni doprinos prilikom prevoda materijala na engleski jezik.

Stručnim savjetima izradu materijala su pomogli i policijski službenici Federalne uprave policije i Sudske policije Republike Srpske, Muhamed Imširović ispred Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, te akreditovani voditelji obuke u projektima Vijeća Evrope Haris Bašanović, Jelena Biberdžić, Mile Mamić, Ivan Mihaljević i Slaven Šutalo.

Administracija i uređenje teksta: Nejla Sahačić

Autori (abecednim redom): Dženan Avdibašić, Senad Ćatić, Adnan Đerzić, Džafer Hrvat, Mišel Krajišnik, Slaviša Lučić, Emin Jusupović, Željko Tanasić i Marica Bender.

Greške se dešavaju. Kada saznamo za grešku, priznajemo je ispravkom. Ako uočite grešku, molimo da nas obavijestite.

6 Vođenje policijskih intervjua

Predgovor, svrha i cilj

Ovaj materijal pripremljen je za službenike agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku "Dalje unapređenje tretmana osoba lišenih slobode i osoba kojima je izrečena kazna ili sankcija u Bosni i Hercegovini, u skladu sa evropskim standardima".

Njegova svrha je:

- zabilježiti dobru praksu i istaknuti profesionalnost službenog osoblja
- umrežiti osoblje agencija za provođenje zakona koje djeluju u Bosni i Hercegovini i dodatno uskladiti način na koji primjenjuju međunarodne standarde u svakodnevnoj praksi
- dodatno obogatiti institucionalne programe obuke preporukama Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja
- pomoći službenom osoblju da kao javni službenici i službenice shvate svoja zakonska ovlaštenja i obaveze, te da na osnovu dobre informisanosti preventivno djeluju na moguća kršenja ljudskih prava

Ako mučenje i drugi oblici zlostavljanja osoba lišenih slobode koje čine javni službenici ne budu istraženi u okviru sistema krivičnog pravosuđa, takvo postupanje lako može postati prihvaćena praksa u okviru te države. Iskreni napori da se dostignu standardi, uspostavljeni kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava i kroz djelovanje Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, imaće važan odvraćajući efekat na one koji svjesno ili nesvjesno namjeravaju počiniti zlostavljanje lica lišenih slobode.

8 Vođenje policijskih intervjua

Ko?

Autori ovog praktikuma su policijski službenici iz agencija za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini koji su akreditovani za osmišljavanje, sačinjavanje, izvođenje i evaluaciju programa obuke prema modulima zaštite ljudskih prava. Ovaj tim se kvalitetom svojih materijala postavlja i dokazuje kao centar izvrsnosti i referenca dobre prakse, kao i stručno utemeljene matičnosti za izvođenje obuke, odnosno stručnog usavršavanja sa naglaskom na poštivanju ljudskih prava.

Prednost osmišljavanja i izvođenja obuke pod okriljem međuvladine agencije kakva je Vijeće Evrope daje legitimitet osmišljenim mehanizmima zaštite od navoda o zlostavljanju koje su navodno počinili policijski službenici.

Fokus programa obuke bi, zahvaljujući ranije uspostavljenim standardima za izvođenje obuke u okviru projekata Vijeća Evrope i akreditaciji tima voditelja obuke, bio na praktičnom radu. Činjenica da je tanka linija između propuštanja činjenja službene radnje i prekoračenja ovlaštenja znači da je jedini način da se uoči i upozna ova granica prije nego se iskusi u praksi - upravo praktična vrsta obuke.

Voditelji obuke su iskusni policijski službenici višeg ranga koji dobro poznaju operativne procedure zasnovane na domaćim zakonima i postojećoj dobroj praksi, ali je njihovo znanje obogaćeno i međunarodnim standardima o zaštiti ljudskih prava, te komunikacijskim vještinama neophodnim za moderne vidove prenošenja znanja.

Kulturološka promjena je najteža promjena za postići – ako aktivnosti na strateškom nivou ne prate aktivnosti na operativnom nivou, a posebno ako ih ne prati proaktivan program obuke.

U ovom slučaju, akreditovani tim voditelja obuke može izazove identifikovane u praksi i riješene zakonskim putem, na pouzdan način pretočiti u razumljive i primjenjive operativne procedure.

Zašto je to važno?

Sveobuhvatno osmišljena i transparentna metodologija ispitivanja u policijskim agencijama pruža kredibilan sistem poticaja i nagrada za rasvjetljavanje krivičnih djela zasnovan na prikupljanju dokaza, a sa druge strane, svrsishodnih kazni za počinitelje zlostavljanja i drugih ozbiljnih kršenja ljudskih prava u redovima policijskih agencija.

Većina policijskih akademija u okruženju u nastavnim planovima i programima ima zastupljen predmet "kriminalistička taktika" i unutar njega posebno poglavlje "ispitivanje osumnjičenih i uhapšenih". Međutim, sadašnje gradivo o ovoj temi predstavlja samo jedan manji dio (otprilike 1/30) jednog predmeta i ovoj oblasti nije data odgovarajuća važnost koju zaslužuje. Prema sadržaju nastavnih planova i programa, čini se da srednje policijske škole i policijske akademije smatraju da ovaj predmet neće trebati svim policijskim službenicima nego samo inspektorima, a od njih se očekuje da iskustvom ili intuitivno steknu ili dopune potrebno znanje u ovoj oblasti.

Ovaj predmet na policijskim akademijama obično predaju:

- diplomci ili nerijetko postdiplomci koji ipak nemaju posebne diplome iz psihologije i sličnih studija, to su uglavnom policijski službenici koji se akademski angažuju u zrelih i kasnim fazama karijere (rukovodno osoblje uglavnom).
- univerzitetski predavači koji uglavnom nemaju praktično policijsko iskustvo i nisu ovlaštena službena lica.

Za pripremu ispita u ovoj oblasti se koristi uglavnom zastarjela literatura, predavanja su uglavnom katedarskog tipa, savladavanje gradiva se zasniva na teoretskom načinu rada, bez puno pokaznih vježbi ili praktičnog rada. Ova oblast se pređe formalno u okviru nastavnog plana, ali nema aktivnog načina učenja (praktičan rad, testovi znanja, situacione vježbe, itd). U policijskim akademijama se izučavanje ove oblasti zasniva na preporučenom i ustaljenom "toplo-hladno" pristupu pri čemu par inspektora igra ranije dogovorene uloge. Djelimično razlog ovom ustaljenom načinu rada može biti nedostatak sistematične obuke i uticaj popularne kulture.

Šta je rezultat?

Integritet i poštenost procesa, pravično i dobro izbalansirano vođenje policijskih istraza, operativna funkcionalnost, očuvanje javnog reda i vladavine prava - sve na odgovarajući način i temeljito usklađeno sa mehanizmima zaštite ljudskih prava i standardima.

Dokumentuje se razlika u pristupima informativnim razgovorima, saslušanjima, ispitivanjima s obzirom na prirodu krivičnog djela i psihološki status lica lišenog slobode. Nije isto razgovarati, saslušavati i ispitivati ili intervjuisati osumnjičenika za krivično djelo ubistva ili privrednog kriminala. Angažman konsultanata sa specifičnim znanjima u kombinaciji sa domaćim policijskim stručnjacima koji poznaju domaću zakonsku osnovu i sadašnju dobru praksu daje najoptimalniju kombinaciju domaćeg znanja i ukrštenog sa dobrim međunarodnim praksama.

10 Vođenje policijskih intervjua

Ključni pojmovi

Intervju (formalni policijski intervju)

Policijski intervju u smislu ovog praktikuma obuhvaća sve vrste razgovora - informativni razgovor, saslušanje, ispitivanje i prikupljanje obavještenja pojedinaca, službeni razgovor - koje policijski službenici u zvaničnom kapacitetu obavljaju sa pojedincima u službenim prostorijama ili na drugim mjestima, kad god za to postoji zakonit razlog.

Prikupljanje informacija i neformalni razgovori

Neformalni razgovori sa svim osobama koje imaju saznanja o događaju (npr. komunikacijom sa osobom tokom prikupljanja dokaza ili pri ulasku u policijske prostorije)

Policijski službenik ili službenica

Ovlašteno službeno lice koje u kapacitetu policijskog službenika podrazumijeva da ova osoba, u određenim postupcima poduzima radnje za koje je ovlašten tužilac/tužiteljica i obavljati intervju po njegovom ovlaštenju.

Evropska konvencija o ljudskim pravima (EKLJP)

Međunarodna konvencija za zaštitu ljudskih prava i političkih sloboda, sačinjena je 1950. u Vijeću Evrope. Konvencija je stupila na snagu 3. septembra 1953. Bosna i Hercegovina ju je ratificirala 12. jula 2002 i od novembra iste godine ima najveću pravnu snagu u državi, veću čak i od Ustava.

Konvencijom se uspostavlja Evropski sud za ljudska prava. Svaka osoba koja smatra da su njena prava prekršena prema konvenciji od strane nekog organa države može se obratiti ovom sudu, nakon što su iscrpljeni svi domaći pravni lijekovi. Presude kojima se potvrđuje kršenje su obavezujuće za dotične države i one su obavezne izvršiti ih.

Zlostavljanje

Ovaj termin se često koristi kako bi se obuhvatila ili zamijenila kompleksna fraza, pojmovi koji se koriste za imenovanje ljudskog prava na koje se odnosi zabrana. 'Mučenje', 'neljudsko' i 'ponižavajuće' su tri međusobno povezana, ali različita elementa koja opisuju opseg zabrane i razlikuju ih od postupanja i kažnjavanja koje ne predstavlja zlostavljanje. Riječ 'okrutno' inkorporirana u dokumente UN-a i neke druge dokumente označava nivo patnje koji podrazumijeva zlostavljanje i u sva tri krajnja elementa. Evropski instrumenti su se, u skladu sa ovim, opredijelili da ga ne preciziraju.

Mučenje

Ozbiljna duševna ili fizička bol ili patnja posebnog intenziteta i okrutnosti koju podrazumijeva riječ mučenje, namjerno nanescna kako bi se postigla određena svrha, kao što je pribavljanje informacija, kažnjavanje ili zastrašivanje koje se može pripisati državi, njenim službenicima i to u rasponu od neposrednog nanošenja do prihvatanja nanescne boli, uključujući bol u smislu ozbiljne fizičke ili duševne patnje koju trpe pojedinci.

Nehumano postupanje ili kažnjavanje

Djelovanje (propust da se djeluje) koje rezultira ozbiljnim duševnim ili fizičkim bolom ili patnjom necivilizirane, okrutne prirode koja premašuje minimalni nivo grubosti, ali ne dostiže relevantni prag mučenja, a što se primarno odnosi na pribjegavanje fizičkoj sili koja nije nužno neophodna kao reakcija na ponašanje žrtve.

Ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje

Djelovanje (propust da se djeluje) koje rezultira ozbiljnom, predominantno duševnom patnjom, koju karakteriše pogoršanje stanja, osjećaj poniženosti, te agonija ili fizička patnja, koja se može kombinirati sa ili je može uzrokovati poticanje osobe da djeluje suprotno njenoj ili njenoj volji ili savjesti, koje prevazilazi minimalni nivo okrutnosti ali ne dostiže relevantni nivo mučenja. Može biti dovoljno i da je žrtva ponižena u vlastitim očima, čak ako to i nije slučaj u očima drugih.

Nedopustiv dokaz

Dokazi prikupljeni, uključujući i vođenjem intervjua, o kršenju ljudskih prava kojai podrivaju opšte principe pravičnosti ugrađene u odlomak 1 člana 6 EKLJP.¹ Kada takva kršenja obuhvataju zlostavljanje ili zanemaruju pristup advokatu, ona automatski i apsolutno čine cijeli krivični postupak (suđenje) nepravičnim i treba ih isključiti. Ovo se odnosi i na podrivanje mogućnosti za adekvatan rad policije i krivičnog sistema općenito.²

Evropski kodeks policijske etike

Preporuka Rec (2001)10 o Evropskom kodeksu policijske etike Komiteta ministara Vijeća Evrope bavi se pitanjima kao što su ciljevi policijskog djelovanja, zakonske osnove za policijsko djelovanje u okviru vladavine prava, odnosom između policije i sistema krivičnog pravosuđa, organizacionom strukturom

1 Gafgen p. Njemačke, Odluka [VV] od 1 juna 2010, aplikacija br. 22978/05, para. 162-168. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99015>.

2 Što se tiče ostalih garancija pravičnog suđenja i kršenja ljudskih prava (a koji se tiču poštivanja privatnog i porodičnog života, jednakosti strana i drugih garancija pravičnog suđenja u krivičnim postupcima) koji nastaju u pogledu proceduralnih vođenja dokazivanja, njih bi također trebalo izbjegavati budući da ih je teško osporiti tako da oni ostaju neprihvatljivi. Vidjeti Khodorkovskiy i Lebedev p. Rusije, Odluka [VV] od 25 jula 2013, aplikacija br. 11082/06 13772/05, para. 699-705 <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122697>

12 Vođenje policijskih intervjua

policije, policijskim djelovanjem i intervencijama, odgovornošću policije i kontrolom, te istraživanjima i međunarodnom saradnjom.

Lišenje slobode

Situacija koja nastaje momentom u kojem je osobi stavljeno do znanja da je obavezna ostati sa policijom (nema slobodu da samovoljno ode), odnosno momentom u kojem mu/joj je ograničeno kretanje (prema CPT definiciji).

Ranjive kategorije

Osobe koje su manjine u smislu brojnosti ili potreba drugačijih u odnosu na ostatak populacije (maloljetne osobe, žene - trudnice, porodilje, starije osobe, osobe sa posebnim psihofizičkim potrebama, stranci, migranti, nepismeni, hronični bolesnici, itd).

Prostorija za vođenje intervjua

Svaka prostorija koja služi ovoj svrsi i u kojoj nema nedozvoljenih predmeta. Može ali ne mora biti namjenska prostorija koja je adekvatno pripremljena u mjeri u kojoj je to objektivno moguće (provjetrena, osvijetljena, itd).

Nekažnjivost

Izuzeće od lične i kolektivne odgovornosti koja obuhvaća nekažnjivost.

Lična i kolektivna odgovornost

Obaveza da se izvrši neki zadatak ili postupi u skladu sa nekim pravilom.

Uslovi za utvrđivanje odgovornosti

Uvjeti koje treba ispuniti da bi se netko smatrao osobno ili kolektivno odgovornim.

Pritužba (ili navod)

Navod, druga indicija (informacija) da se ozbiljno (namjerno) zlostavljanje ili drugo ozbiljno kršenje ljudskog prava dogodilo.

Ozbiljna kršenja ljudskih prava

Djelovanje (ili nedjelovanje) u pogledu obaveza države koje proističu iz EKLJP i sudske prakse ESLJP.

Dinamička sigurnost

Podrazumijeva održavanje efikasne komunikacije i odnosa između službene osobe i pojedinca koji je u nadležnosti službenika/ce, ali takođe i održavanje nivoa fizičke sigurnosti. Oboje (komunikacija i odnos) osnažuju ulogu i autoritet službene osobe.

Tabela sa CPT preporukama vezanim za metode policijskih intervjua, njihovo vođenje i obuku po ovom modulu

<p>Ad hoc posjeta 17-09/2021-27/09/2021 [CPT/Inf (2023) 08]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CPT poziva vlasti BiH, a posebno ministarstva unutrašnjih poslova na nivou FBiH, RS, kantona, kao i državno Ministarstvo sigurnosti da usvoje strategiju za iskorjenjivanje zlostavljanja od strane policije, uzimajući u obzir detaljne primjedbe navedene u stavku 22. gore, a posebno potrebu za: • Davanjem jasne izjave na najvišoj političkoj razini policijskim službenicima iz svih policijskih agencija diljem zemlje da ne postoji tolerancija mučenja i drugih oblika zlostavljanja, te da će se takvi postupci istražiti te da će se takvi postupci kazneno goniti i prema potrebi sankcionirati; • Integrirati profesionalne ispitivačke tehnike u osnovni program obuke za sve policijske službenike i u programe dodatnog usavršavanja za sve krim inspektore i operativne policajce koji su zaduženi za ispitivanje osumnjičenika; • Uvesti sustavnu audio-video elektroničko snimanje svih policijskih razgovora, uključujući početno ispitivanje operativnih službenika u policijskim postajama; • Usvojiti obvezne instrukcije na razini svake policijske agencije o primjeni sile i sredstava za ubuzdavanje, o postupanju i temeljnim zaštitnim mjerama osoba u pritvoru i o profesionalnim ispitivačkim tehnikama, sve u skladu sa "Smjernicama o postupanju s osobama lišenim slobode" koje je izradio Ured CoE u Sarajevu. • CPT ponavlja svoju preporuku da nadležna tijela sastave instrukciju za policijske intervjue sa osumnjičenima u skladu s odredbama članka 92. ZKP FBiH. Instrukcija se mora, između ostalog, odnositi na sljedeće aspekte: sistematično obavještanje pritvorenika o identitetu osoba nazočnih tijekom razgovora (ime i/ili broj) kao i pravo pritvorenika da tijekom razgovora ostane šutjeti; vrijeme održavanja razgovora; mora se evidentirati i ispitivanje osoba pod utjecajem droga, alkohola ili lijekova. U instrukciji bi se također trebalo navesti sistematično audio i/ili video snimanje vremena na kojem svaki razgovor počinje i završava, identitet svake osobe koja je prisutna tijekom razgovora, bilo kakav zahtjev koji je osoba iznijela tijekom razgovora i pitanja koja su postavljena tijekom razgovora. Situacija posebno ranjivih osoba (npr. s mentalnim poremećajima) trebala bi imati posebne mehanizme zaštite njihovih prava.
---	---

14 Vođenje policijskih intervjua

<p>Periodična posjeta 11/06/2019-21/06/2019 [CPT/Inf (2021) 21]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CPT preporučuje da vlasti Bosne i Hercegovine i, posebno, ministarstva unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine, Kantona Sarajevo i Hercegovačko-neretvanskog kantona poduzmu aktivnosti kako bi osigurali da krim inspektori obavljaju svoje dužnosti u skladu sa relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku. U tom smislu, profesionalna obuka ovih službenika treba se organizovati redovno, ona treba obuhvatiti odgovarajuće tehnike vođenja intervjua i istrage, kao i sprečavanje zlostavljanja. Takve ciljane aktivnosti trebaju biti obuhvaćene redovnim modulima u obuci policijskih inspektora. • Nadalje, CPT preporučuje da svih 16 policijskih agencija u zemlji uspostave prostorije za vođenje intervjua sa audio i video opremom za snimanje policijskih intervjua kako to zahtijeva domaće zakonodavstvo. • CPT preporučuje da Ministri unutrašnjih poslova i Direktori policije FBiH i Kantona Sarajevo i Hercegovačko-neretvanskog kantona (op. prev.: komesari) aktivno promovišu kulturu promjene unutar agencija za provođenje zakona kao službi. U pogledu RS, Komitet primjećuje postignuti napredak posebno u urbanim centrima ovog entiteta. Međutim, preporučuje da Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske ponovi poruku o nultoj stopi tolerancije u pogledu fizičkog i psihičkog zlostavljanja pritvorenika od strane policijskih službenika. • Pored toga, od suštinske je važnosti da se poduzme efikasna istraga navoda o zlostavljanju kako bi se pokazalo da će krivična djela koja počine policijski službenici biti kažnjena i da se suprotstavi sadašnjoj kulturi nekažnjivosti koja prožima dijelove različitih policijskih snaga u ovoj zemlji. Ovo će takođe osnažiti i poruku o nultoj stopi tolerancije. • CPT poziva vlasti Bosne i Hercegovine (uključujući entitete i kantone) da uspostave potpuno nezavisna tijela za pritužbe na rad policije koja raspolažu adekvatnim sredstvima i koja će osigurati da se navodi o policijskom zlostavljanju efikasno istraže. Dok se ovo ne postigne, Komitet preporučuje da tužioci koji trebaju operativnu podršku za istragu slučajeva mogućeg policijskog zlostavljanja traže tu podršku od policijskih jedinica za unutrašnju kontrolu. Takve jedinice ne bi trebale biti pod nadležnošću Direktora policije ili smještene unutar policijskih zgrada nego bi trebale biti direktno vezane za kabinet Ministra unutrašnjih poslova ili bi trebale biti obuhvaćene, kao posebni odjeli, nadležnim državnim tužilačkim uredom. Nadalje, takve jedinice bi trebale raspolagati adekvatnim brojem osoblja sa odgovarajućim kvalifikacijama. CPT bi takođe želio dobiti komentare vlasti Bosne i Hercegovine o sastavu tročlanog Odbora za pritužbe građana Skupštine Kantona Sarajevo i o primijećenom nedostatku nezavisnosti u garanciji efikasnog nadzora nad radom Jedinice za unutrašnju kontrolu Policije Kantona Sarajevo.
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • CPT poziva vlasti Bosne i Hercegovine da poduzmu neophodne mjere kako bi osigurale da: <ol style="list-style-type: none"> 1. tužioci koji vrše istragu slučajeva navoda o mučenju i zlostavljanju uvijek obavljaju istragu lično, posebno u pogledu intervjua sa relevantnim svjedocima, strankama kojima su nanesene povrede i policijskim službenicima; u takvim slučajevima, takođe bi trebali uvijek naložiti forenzički medicinski pregled; 2. se tužilačke istrage o navodima o zlostavljanju pritvorenika vode na sveobuhvatan način, tj. osiguravajući da važne faze i relevantne okolnosti koje ukazuju na zlostavljanje nisu zanemarene, da su vođene brzo i na razumno ekspeditivan način; 3. tužioci i sudije poduzmu odgovarajuće aktivnosti kada postoje indicije da je došlo do policijskog zlostavljanja. U tom smislu, kada god osumnjičenik za krivična djela doveden pred tužilački ili sudski organ izjavi da je zlostavljan, ti navodi se trebaju zabilježiti u pisanom obliku, treba odmah naložiti forenzički medicinski pregled, te poduzeti neophodne mjere kako bi se osiguralo da se navodi pravino ispituju. <p>Nadalje, Komitet smatra da praksa tužilaca koji odgovaraju samo putem trostrane prepiske sa Ombudsmanom za ljudska prava Bosne i Hercegovine na zahtjeve o statusu krivične istrage koje su uložili zakonski zastupnici navodnih žrtava ne zadovoljava zahtjev da je istraga transparentna u razumnoj mjeri. U tom smislu, CPT bi želio dobiti komentare Visokog sudskog i tužilačkog vijeća o ovom pitanju.</p> <ul style="list-style-type: none"> • CPT ponavlja svoju preporuku da vlasti sačine kodeks profesionalnog ponašanja tokom policijskih intervjua. Kodeks bi se trebao odnositi na, inter alia, sljedeće aspekte: sistematično obavješćavanje pritvorenika o identitetu lica prisutnih tokom intervjua (ime i/ili broj) kao i pravo pritvorenika na šutnju tokom intervjua; odobreno trajanje intervjua; periode odmora između sesija tokom kojih se postavljaju pitanja i pauza tokom intervjua; mjesta na kojima se intervjui mogu obavljati; ispitivanje lica koja su pod uticajem droge, alkohola ili lijekova ili koji su pod uticajem nedavnog stresa ili su potrešeni. Kodeks bi takođe trebao navesti sistematično audio i video snimanje od momenta početka intervjua do njegovog kraja, identitet svake osobe koja je prisutna tokom intervjua, sve zahtjeve koje je iznijela pritvorena osoba i pitanja koja su postavljena tokom intervjua. Situacija posebno ranjivih osoba (npr. sa mentalnim poremećajima) trebala bi imati posebne mehanizme zaštite prava tih osoba. Konačno, intervjuisana lica ne bi trebala biti tjerana da stoje duže vremenske periode ili da se stavljaju u stresne pozicije i moraju imati direktan pristup vodi i mora im se ponuditi hrana (tj. nešto značajnije od sendviča) u odgovarajućim fazama intervjua. • Kao što je ranije navedeno i kako zahtijevaju domaći zakoni, intervjue treba voditi u prostoriji koja je posebno namijenjena za to i koja je odgovarajuće opremljena i ima instaliranu neophodnu audio i video opremu.
--	--

16 Vođenje policijskih intervjua

<p>Periodična posjeta 29/09/2015-09/10/2015 [CPT/Inf (2016) 17]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komitet preporučuje da vlasti RS, FBiH i njenih kantona, kao i državno Ministarstvo bezbjednosti i Brčko Distrikt, djeluju tako da obezbijede da policijski operativci i kriminalistički inspektori obavljaju svoje dužnosti u skladu sa odgovarajućim odredbama Zakona o krivičnom postupku. U tu svrhu, treba redovno organizovati stručno osposobljavanje ovih službenika, koje bi trebalo pokriti odgovarajuće tehnike ispitivanja i istrage, kao i sprečavanje zlostavljanja. Veći naglasak treba dati na moderne, naučne metode krivične istrage, kroz odgovarajuće ulaganje u opremu i stručne kadrove, kako bi se smanjilo oslanjanje na priznanja kao dokaz koji će dovesti do osude. Nadalje, predlaže se preduzimanje koraka na praćenju standarda i procedura policijskog ispitivanja i uvođenje elektronskog video snimanja policijskih ispitivanja. • Komitet preporučuje da Ministarstvo unutrašnjih poslova i policijski komesari aktivno promovišu promjenu kulture u redovima agencija za primjenu zakona. Također ponavlja svoju preporuku da budu usvojene specifične mjere za zaštitu "zviždača". Osim toga, neophodno je da efikasne istrage u vezi tvrdnji o zlostavljanju budu preduzete da pokažu da će krivična djela policajaca biti kažnjena i da se suprotstave trenutnoj kulturi nekažnjavanja koja prožima dijelove raznih policijskih snaga u zemlji. Time će se takođe podržati poruka o nultoj toleranciji zlostavljanja. • Da bi se izbjegla percepcija nekažnjivosti, od presudne je važnosti da se preduzmu djelotvorne aktivnosti kad god neke informacije koje ukazuju na moguće zlostavljanje izađu na vidjelo u skladu s proceduralnim obavezama iz člana 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima. • Komitet preporučuje da nadležni organi ove obaveze strogo poštuju. Volio bi da bude obaviješten o preduzetim koracima kako bi se uvjerio da je to slučaj. • Komitet preporučuje da glavni tužioci i predsjednici vrhovnih sudova entiteta i kantona stalno podsjećaju tužioce i sudije da treba da postupaju u skladu sa gore navedenim principima. • Komitet preporučuje da vlasti Bosne i Hercegovine (uključujući entitete i kantone) uspostave potpuno nezavisno tijelo za pritužbe protiv policije koje će imati adekvatne resurse i koje će osigurati da tvrdnje o policijskom zlostavljanju budu efikasno istražene. Dok se to ne desi, Komitet preporučuje da tužioci kojima treba operativna podrška za istragu slučajeva mogućih policijskih zlostavljanja traže tu podršku od jedinica za unutrašnju kontrolu policije. Podrazumijeva se da takve jedinice ne bi trebale biti u nadležnosti direktora policije ili smještene u policijsku zgradu. Nadalje, takve jedinice trebaju imati odgovarajuće osoblje sa kvalifikacijama.
---	---

<p>Ad hoc posjeta 05/12/2012-11/12/2012 [CPT/Inf (2013) 25]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • da ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske pošalje snažnu poruku da je svaki oblik zlostavljanja pritvorenih osoba, bilo da se dešava u trenutku privođenja ili prevoza ili tokom ispitivanja, nezakonit, neprofesionalan i da će biti predmet ozbiljnih sankcija. Ovu poruku bi direktor policije trebao da ponavlja u odgovarajućim intervalima (tačka 15); • da se izvrši nezavisna stručna ocjena metoda koje koriste kriminalistički inspektori u Policijskoj stanici Banja Luka Centar u toku pritvaranja i ispitivanja osumnjičenih. Komitet bi želio biti obaviješten o ishodu te ocjene. Takođe bi želio biti obaviješten o ishodu tri slučaja koje je naveo Biro za žalbe i predstavke građana (tačka 16); • da preporuku iz tačke 15. treba čitati tako da se odnosi, na odgovarajući način, i na Brčko Distrikt i druge relevantne organe vlasti u Bosni i Hercegovini (tačka 17); • da organi vlasti zauzmu višestruki pristup, koji se sastoji od: procesa zapošljavanja putem konkursa na osnovu strogih kriterijuma za izbor; edukativnog kursa za sve novo-zaposlene i redovno organizovanja posebnih seminara za razvijanje sposobnosti, koji će služiti policijskim službenicima kako da ažuriraju svoje vještine i znanja tako i da im razviju nove sposobnosti (tačka 18); • da se usvoji zakon o zaštiti zviždača (tačka 19). • da glavni tužilac i predsjednik Vrhovnog suda Republike Srpske stalno podsjećaju tužioce i sudije da treba da postupaju u skladu sa principima navedenim u tački 21 (tačka 21); • da, za sada, tužilac kome je potrebna operativna podrška za istrage slučajeva mogućeg zlostavljanja u policiji traži podršku Jedinice unutrašnje kontrole (tačka 22).
<p>Periodična posjeta 05/04/2011-14/04/2011 [CPT/Inf (2012) 15]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • da ministri unutrašnjih poslova i policijski komesari pošalju snažnu poruku da je zlostavljanje pritvorenih osoba nezakonito, neprofesionalno i da će biti predmet ozbiljnih sankcija. Ovu poruku bi šefovi policije trebalo da ponavljaju u odgovarajućim intervalima. Dalje, nadležni organi treba da obezbijede da se istraga sprovede za svaku tvrdnju o zlostavljanju i da se utvrdi odgovornost viših službenika po rukovodećoj liniji (paragraf 10); • da se izvrši nezavisna istraga metoda koje koriste kriminalistički inspektori u Centralnoj policijskoj stanici u Banjoj Luci u toku pritvaranja i ispitivanja osumnjičenih (paragraf 10); • vlasti treba da zauzmu višestruki pristup, koji se sastoji od: procesa zapošljavanja putem konkursa na osnovu strogih kriterijuma za izbor; edukativnog kursa za sve novo-zaposlene i organizovanja posebnih seminara za razvijanje sposobnosti, na redovnoj osnovi, koji će služiti policijskim službenicima kako da ažuriraju svoje vještine i znanja tako i da im razviju nove sposobnosti (paragraf 11); • da se usvoji zakonodavstvo o zaštiti zviždača (paragraf 12);

18 Vođenje policijskih intervjua

	<ul style="list-style-type: none"> • kad god osumnjičeni za krivična djela koji su izvedeni pred tužioca ili sudiju, tvrdi da su ga zlostavljali policijski službenici, tužilac, odnosno sudija treba da bilježi navode u pisanoj formi, naredi hitan forenzički ljekarski pregled i da preduzme neophodne korake da se uvjeri da su tvrdnje propisno istražene. Takav pristup treba da bude praćen i kada lice ima i nema vidljive spoljne povrede. Dalje, čak i u odsustvu izričitih tvrdnji o zlostavljanju, tužilac, odnosno sudija treba da traže forenzički medicinski pregled kad god postoje drugi razlozi da se vjeruje da je osoba izvedena pred njega mogla da bude žrtva zlostavljanja. (paragraf 14); • Glavni tužioci u oba entiteta trebalo bi da stalno podsjećaju tužioce da treba da postupaju u skladu sa gore-navedenim principima (paragraf 14);
Periodična posjeta 19/03/2007-30/03/2007 [CPT/Inf (2007) 34]	<ul style="list-style-type: none"> • da ministri unutarnjih poslova i policijski komesari prenesu snažnu poruku da je postupanje s uhićenim osobama nezakonito, neprofesionalno te će biti predmetom teških sankcija (stavak 13.); • da se formiraju komisije za multidisciplinarn pristup upošljavanju koji se sastoji od: Natječajnog postupka zapošljavanja za policajce koji se temelje na strogim kriterijima odabira; tečaju osposobljavanja za sve nove regrute; i pružanje posebnih tečajeva unapređenja kompetencija, redovito, za policijske službenike, kako bi se ažurirale njihove vještine i znanja te kako bi im se pružila nova stručna znanja (stavak 15.); • da glavni tužitelj u oba entiteta ozbiljno podsjetite tužitelje da u skladu s pravnom obvezom istraže sve slučajeve zlostavljanja (stavak 16.); • kad god se osumnjičeni dovedu pred državnog odvjetnika ili suca koji se pozivaju na zlostavljanje od strane službenika za provođenje zakona, tužitelj / sudac bi odmah trebao zabilježiti navode u pisanom obliku, odmah naložiti forenzičko medicinsko ispitivanje i poduzeti potrebne mjere kako bi osigurao da se navodi pravilno istraže. Takav pristup treba slijediti bez obzira na to ima li dotična osoba vidljive vanjske ozljede ili ne. Čak i ako ne postoji izričita tvrdnja o zlostavljanju, tužitelj/sudac bi trebao zahtijevati forenzičko medicinsko ispitivanje kad god postoje drugi razlozi za sumnju da bi osoba koja je dovedena pred njega mogla biti žrtva.

<p>Periodična posjeta 27/04/2003-09/05/2003 [CPT/Inf (2004) 40]</p>	<ul style="list-style-type: none"> • nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kao i viši policijski službenici, da redovno upućuju policijske službenike da se: zlostavljanje neće tolerirati; svi relevantni podaci o navodnom zlostavljanju bit će istraženi; i počinitelji takvog postupanja bit će podložni strogim sankcijama (stavak 20.); • vrlo visok prioritet dati stručnom osposobljavanju policijskih službenika svih profila i kategorija, uzimajući u obzir napomene iz stavka 23. Stručnjaci koji ne pripadaju policiji trebaju sudjelovati u tom osposobljavanju (stavak 24.); • sposobnost interpersonalne komunikacije da bude glavni faktor u procesu novačenja policijskih službenika i, tijekom osposobljavanja tih službenika, značajan naglasak stavlja se na stjecanje i razvoj interpersonalnih komunikacijskih vještina (stavak 24.); • kad god su osumnjičeni privedeni pred istražnog suca ili javnog tužitelja nakon policijskog pritvora ili ako nakon toga osumnjičeni i dalje tvrde da policija ne postupa u skladu sa propisima, sudac ili tužitelj bi odmah trebali evidentirati navode o zlostavljanju u pisanom obliku, odmah naložiti forenzičko medicinsko ispitivanje i poduzeti potrebne mjere kako bi osigurali da se optužbe pravilno istraže. Takav pristup treba slijediti bez obzira na to ima li dotična osoba vidljive vanjske ozljede ili ne. Nadalje, čak i u nedostatku izričitog navoda o zlostavljanju, sudac ili tužitelj bi trebali naložiti forenzičko medicinsko ispitivanje kad god postoje drugi razlozi za sumnju da je osoba koja je podnesena prije njega mogla biti žrtva zlostavljanja (t. 25.).
<p>Policijski pritvor Izvod iz Drugog općeg izvještaja, objavljen 1992. CPT/Inf(92)3-part1</p>	<p>39. U pogledu procesa saslušanja, CPT smatra da moraju postojati jasna pravila ili smjernice u pogledu načina na koji se vrši policijsko ispitivanje. Pravila i smjernice trebaju, između ostalog, sadržati sljedeće: informisanje pritvorenika o identitetu (imenu i/ili broju) osoba prisutnih tokom saslušanja; dozvoljenoj duljini trajanja saslušanja; periodima odmora između saslušanja i pauzama tokom saslušanja; mjestima na kojima se saslušanja mogu odvijati; o tome da li se od pritvorenika može zahtijevati da stoji tokom ispitivanja; o saslušanju osoba koje su pod utjecajem lijekova, alkohola, itd. Takođe bi trebala postojati obaveza da se vrijeme u kojem saslušanje počinje i završava, svaki zahtjev učinjen od strane pritvorenika tokom saslušanja i osobe koje su prisutne tokom svakog saslušanja, sistematski uvode u zapisnik. CPT bi želio dodati sa svoje strane da elektronsko snimanje policijskih saslušanja predstavlja dodatnu korisnu garanciju protiv zlostavljanja pritvorenika (osim što pruža i značajne pogodnosti policiji).</p>

20 Vođenje policijskih intervjua

<p>Izveštaj Vladi Crne Gore o ad hoc posjeti od 7 do 13 juna 2022</p> <p>CPT/Inf (2023) 10</p> <p>Sprečavanje policijskog mučenja i drugih oblika zlostavljanja – razmišljanja o dobroj praksi i novim pristupima</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CPT smatra da informativni razgovori predstavljaju vakum utoliko što se isti zakonski mehanizmi zaštite koji se mogu primijeniti na formalne osumnjičenike očito nisu primijenili tokom početnog šestosatnog de facto perioda lišenja slobode, koliko je trajao npr. informativni razgovor. Što se tiče prakse početnih informativnih razgovora sa policijskim službenicima, CPT smatra da sadržaj policijskog poziva sadrži napomenu da ukoliko pozvana osoba odbije pristupiti informativnom razgovoru u policijskoj stanici, onda se moraju odazvati pozivu naknadno. CPT je obaviješten da policijskim krim inspektorima još uvijek niko nikad nije odbio doći na informativni razgovor. • CPT smatra da ovi razgovori trenutno predstavljaju hibridnu, sivu zonu, a u jako kratkom roku mogu prerasti u formalni intervju ako se u bilo kom momentu informativnog razgovora pokaže sumnja na počinjenje krivičnog djela. Ovi informativni razgovori nose sa sobom rizik od de facto metode informalnog ispitivanja od strane policijskih službenika, s tim da sadrže manje mehanizama zaštite protiv zlostavljanja. • Komitet je odavno primijetio da je zakon predvidio mogućnost da policijski službenici ili krim inspektori pozovu ili privedu osobe na "neformalne razgovore", "prikupljanje informacija" ili "pojašnjenja" u mnogim zemljama prema pojednostavljenoj proceduri. CPT je u brojim prilikama naglasio da je rizik od zlostavljanja veći upravo u ovakvim situacijama. <p>Također, neformalno ispitivanje "bezbjednosno interesantnih lica" je zloupotrebjavano kako bi im se, <i>inter alia</i> onemogućili proceduralni mehanizmi zaštite ljudskih prava koji bi se primjenjivali na osobe koje su formalno u statusu ili se smatraju osumnjičenicima za činjenje krivičnih djela.</p>
---	--

Vrste intervjuja koje obavljaju policijski službenici (primjer intervjuja)

Intervju je dvosmjerna komunikacija između dvije ili više osoba tokom koje se razmjenjuju podaci ili informacije. Pri tome, jedna osoba postavlja pitanja, druga nudi odgovore i o ovome se vodi propisana dokumentacija.

Da li će ova dvosmjerna komunikacija biti strukturisana ili ne, u kojoj mjeri će biti strukturisana - zavisi od načina postavljanja pitanja.

POLICIJSKI INTERVJUI			
vrsta	policijski postupak	preporučuje se za osobe	karakteristike intervjuja
strukturisani	ispitivanje – prikupljanje informacija sa ciljem rasvjetljavanja i dokumentovanja krivičnog djela	osumnjicheni/a – osoba za koju se sumnja da je počinila krivično djelo	<ul style="list-style-type: none"> isplanirana i konkretno formulisana pitanja, odgovori na specifična pitanja koja se postavljaju po specifičnom redoslijedu
polustrukturisani	saslušanje- prikupljanje informacija od lica koje ima neposredna ili posredna zapažanja o nekom događaju	svjedok/inja – osoba koja je čula ili vidjela ili ima direktna ili indirektna saznanja o krivičnom djelu	<ul style="list-style-type: none"> intervju u kojemu ispitivač/ica sugovorniku/ici dopušta manja tematska udaljanja od postavljenih pitanja, dvosmjerni dijalog u kojemu ispitivač/ica mora održavati ravnotežu između fleksibilnosti i provedbe predviđenog plana ispitivanja
nestrukturisani	informativni razgovor – prikupljanje informacija od pojedinaca koje su bitne, ali ne nužno vezane za istragu	osoba koja je bila u neposrednoj blizini počinjenja krivičnog djela ili je bila indirektni svjedok/inja	<ul style="list-style-type: none"> bez unaprijed utvrđenog plana ili dogovorenih pitanja, moгуća široka lepeza odgovora, slobodnim stilom i vlastitim rječnikom, osoba koja vodi intervju svjesno i konsistentno vodi razgovor tako da odgovori osobe koja se intervjuje ne odmiču od teme

Metode intervjuisanja u policijskim agencijama

Način vođenja policijskih intervjua (informativni razgovor, saslušanje, ispitivanje i prikupljanje obavještenja građana, službeni razgovor) u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini je prema nalazima i preporukama monitoring tijela zastario i ne pruža dovoljno dokaza u korist policijskih službenika/ca u slučaju iznošenja navoda o zlostavljanju.

Kognitivni³ intervjui se sve više koriste tokom policijskih istraga. Mnoge evropske jurisdikcije smatraju kognitivni način intervjuisanja policijskom metodom ispitivanja okolnosti pod kojima se desio određeni događaj.

U nekoliko evropskih jurisdikcija se koristi PEACE model vođenja policijskih intervjua koji je i CPT preporučio u izvještaju organima vlasti u BiH. Prema tom modelu, intervju je organizovan u nekoliko faza.

Planning and preparation (Planiranje i priprema):

Ovo zahtijeva od istražitelja da prikupe što je moguće više informacija o incidentu koji se istražuje, uključujući koga treba intervjuirati i zašto.

Engage and explain (Emotivni angažman):

Svrha ove faze je uspostaviti odnos sa ispitanikom, na osnovu kojeg se procjenjuje uspjeh intervjua. To obuhvata pokazivanje brige za dobrobit sagovornika, pitajući ga kako želi da mu se obraća, koliko vremena ima na raspolaganju za intervju i smirivanje sugovornika ako se čini uznemirenim ili nervoznim.

Account clarification and challenge (Aktuelnost):

U ovoj fazi ispitivač pokušava dobiti potpun iskaz o događajima od ispitanika, bez prekidanja.

Onda kada ispitanik objasni šta se desilo, ispitivač može nastaviti sa pitanjima koja će proširiti iskaz o događaju. Ako je potrebno, to može obuhvatiti i osporavanje nekih dijelova iskaza ako su informacije kontradiktorne.

Closure (Centralizacija prikupljenih informacija):

Ova faza obuhvata sumiranje iskaza ispitanika o tome šta se dogodilo i ima za cilj osigurati da postoji međusobno razumijevanje između ispitivača i ispitanika o tome šta se desilo. Tako obuhvaća i potvrdu da je sve o čemu je trebalo razgovarati obuhvaćeno intervjuom.

Evaluation (Evaluacija):

Ova faza zahtijeva od ispitivača da se preispita je li postigao sve što je htio od tog intervjua, da ponovno razmotri status istrage u svjetlu svih novih informacija koje je dobio, da promisli o tome kako je tekao intervju i šta je, ako je potrebno, mogao uraditi drugačije.

³ Mentalni proces tokom kojeg se prikupljaju informacije i saznanja, i s tim vezani proces razumijevanja tih informacija i saznanja

Metoda kognitivnog intervjuisanja prilagođena postupanju u policijskim agencijama u Bosni i Hercegovini – SPOP (snimanje, planiranje, obavještavanje, pojašnjavanje)

Kognitivno intervjuisanje je po definiciji metoda intervjuisanja svjedoka i žrtava o onome čega se sjećaju sa mjesta poprišta određenog događaja ili incidenta. Oslanjajući se na četiri faze u prisjećanju događaja, primarni fokus kognitivnog intervjuisanja je pomoći svjedocima i žrtvama nekog događaja da se prisjete situacije i svih detalja.

Intervjui pomažu da se što je moguće više smanji mogućnost pogrešnog tumačenja i nesigurnosti – što se inače često dešava tokom tradicionalnih načina vođenja policijskih intervjua.

Kognitivni intervjui na pouzdan način pomažu iznošenje svog viđenja događaja prema sjećanju i potiču sjećanja bez stvaranja nepreciznih svjedočenja ili konfabulacije (op.a. konfabulacija nastaje zbog miješanja imaginacije i memorije i/ili zbog miješanja istinitih sjećanja s lažnim. Kod konfabulacije, osoba nadomješta izgubljena sjećanja izmišljenim.)

Kognitivni intervjui se obavljaju u seriji od nekoliko faza:

Prva faza

Prvo se obavlja predstavljanje tokom kojeg se uspostavlja veza/odnos sa osobom koja se intervjuiše.

Voditelj intervjua može reći: *“Ovdje ste jer ste svjedočili incidentu...”* ili *“Ovdje ste jer ste osumnjičeni za...”*

Osobi koja se intervjuiše kaže se da se od nje očekuje aktivna i vodeća uloga u intervjuisanju, te da sam izabere kojim redom će se dosjećati.

U ovom momentu osoba koja obavlja intervjui predstavlja **četiri upute**/pravila osobi koju intervjuiše i traži od nje da koristi te tehnike.

Prva uputa se odnosi na obnavljanje konteksta u kome se događaj odigrao. Ljudi se obično mogu sjetiti više informacija kada se nalaze na mjestu na kome su ih naučili ili prvi put stvorili sjećanje.

Osoba koja vodi intervjui može osobu koju intervjuiše odvesti na mjesto kriminalnog događaja, pokazati fotografije mjesta događaja ili ga zamoliti da mentalno obnovi kontekst događaja.

Onaj koji vodi intervjui može reći: *“Udobno sjedite. Zamislite da idete na mjesto događaja”*.

24 Vođenje policijskih intervjua

Sada zatražite da sa što više detalja opiše to mjesto.

Osoba koja vodi intervju može reći: "Pokušajte se u mislima vratiti u vrijeme kada se događaj desio. Opišite mi tačno kako je izgledalo to mjesto. Pokušajte se sjetiti da li je još neko bio prisutan. Da li ste čuli neke zvukove, osjetili miris...Razmislite šta ste tada osjećali i šta ste nosili."

Ako potaknemo osobu koja se intervjuiše da zamisli sve što se događalo u vrijeme događaja, to će se više detalja sjećati.

Druga uputa koju dobija osoba koja se intervjuiše tiče se kompletnosti sjećanja. Često osoba koja se intervjuiše daje samo one informacije u koje je apsolutno sigurna. Osoba koja vodi intervju bi trebala objasniti da neki ljudi zadržavaju informacije jer ne znaju šta je važno ili šta bi moglo biti korisno.

U ovoj fazi postavljamo što veći broj pitanja o samom događaju, okruženju u kome se odvijao događaj, psihičkom stanju ispitanika (da li je bio uplašen, umoran, neispavan, ljut).

Osoba koja vodi intervju može reći: "Molim Vas da mi kažete sve čega se možete sjetiti, uključujući i ono što vam je nevažno, jer nama može biti relevantno. Recite sve čega se sjećate, nemojte ništa ispustiti."

Na ovaj način saznajemo i informacije koje osoba koja se intervjuiše smatra nebitnim, a onom ko vodi intervju mogu biti od koristi. Istovremeno, može se desiti da iznoseći nebitne detalje, osoba koja se intervjuiše sjeti se i nekih bitnih detalja.

Stoga osoba koja vodi intervju kaže ispitaniku: "Ja nisam tamo bio i ne znam nista. Vi ste bili. Recite mi sve."

Treća uputa koju daje osoba koja vodi intervju je da nam osoba koja se intervjuiše ispriča događaj odstraga prema naprijed. Na ovaj način smanjujemo vjerovatnoću da će osoba koja se intervjuiše praznine u sjećanju popuniti na način koji se njemu čini logičnim.

Osoba koja vodi intervju može reći: "Sada ćemo probati jednu novu tehniku uz pomoć koje se ljudi sjete nekih novih detalja. Zamoliću vas da mi događaj ispričate od onog čega se zadnjeg sjećate. Čega se zadnjeg sjećate? Šta se desilo prije toga? A prije toga?"

Četvrta uputa je da se zatraži od osobe da odglumi događaj. Osoba odlazi do vrata i pokazuje nam šta se dešavalo, ko se gdje nalazio, šta je radio. Osoba koja se intervjuiše se može zamoliti da razmišlja u smislu pet čula: sluha, vida, dodira, mirisa i okusa. Jedna od tehnika koja se može koristiti je da se zatražiti od osobe da nacrtaj mjesto događaja.

Tabelarni prikaz prve faze kognitivnog intervjua SPOP metode

uputa	svrha	primjer
prva uputa	uspostaviti odnos sa osobom koja se intervjuiše	<i>"Ovdje ste jer ste svjedočili incidentu..."</i> <i>"Ovdje ste jer ste osumnjičeni za...."</i>
druga uputa	saznati sve informacije o događaju, uključujući i detalje koje osoba koja se intervjuiše smatra nebitnim	<i>"Molim Vas da mi kažete sve čega se možete sjetiti, uključujući i ono što vam je nevažno, jer nama može biti relevantno. Recite sve čega se sjećate, nemojte ništa ispustiti."</i> <i>"Ja nisam tamo bio i ne znam ništa. Vi ste bili. Recite mi sve."</i>
treća uputa	smanjiti mogućnost popunjavanja praznina u sjećanju izmišljenim detaljima	<i>"Sada ćemo probati jednu novu tehniku uz pomoć koje se ljudi sjete nekih novih detalja. Zamoliću vas da mi događaj ispričate od onog čega se zadnjeg sjećate."</i> <i>„Čega se zadnjeg sjećate? Šta se desilo prije toga? A prije toga?"</i>
četvrta uputa	potvrditi vjerodostojnost sjećanja (odglumiti događaj)	<i>„Molim Vas razmišljajte u smislu pet čula: sluha, vida, dodira, mirisa i okusa"</i> <i>„Molim Vas nacrtajte mjesto događaja kako ga se Vi sjećate."</i>

26 Vođenje policijskih intervjua

Druga faza

Osoba koja vodi intervjua potom daje osobi koju intervjuje priliku da sama, bez prekidanja, iznese svoje viđenje događaja.

Tokom davanja ovog iskaza/izjave, osoba koja vodi intervjua može sebi prilagoditi strategiju prema kojoj će obaviti ostatak intervjua.

Slobodno prisjećanje događaja se kada se osoba potiče da prepričava informacije bez prekida.

Osoba koja vodi intervjua:

- ne bi trebala prekidati osobu koju intervjuje ni iz kojeg razloga
- mora koristiti tehnike aktivnog slušanja, uključujući neverbalno ohrabivanje
- ne smije govoriti osobi koju intervjuje da događaje ispriča po redu, jer je hronološki slijed nebitan. Treba je ohrabriti da govori onako kako se sjeća i čega se sjeća.

Tabelarni prikaz druge faze kognitivnog intervjua SPOP metode

	
<ul style="list-style-type: none"> • svjesno odlučite da ćete slušati sagovornika i recite to sami sebi na početku intervjua • gledajte sagovornika u oči, klimajte glavom, potvrđujte da slušate nekom gestom • pitajte da razjasnite ono što niste dobro razumjeli • parafrazirajte; "Ako sam dobro razumjela...", "Znači li to da..." • iskoristite šutnju. Periodi šutnje nisu loši jer vam mogu pomoći da razmislite ili da date sagovorniku šansu da kaže nešto za što joj treba vremena • ohrabrite osobu da prepriča događaj prema sjećanju	<ul style="list-style-type: none"> • ne prekidajte osobu dok govori ni iz kojeg razloga. To se obično doživljava kao omalovažavanje i osobni napad • nemojte previše vi govoriti. Ako vam je cilj slušati, nemojte govoriti jer je to dvoje nemoguće postići u isto vrijeme • izbjegavajte pokrete koji ometaju sagovornika • ne tražite od sagovornika da prepriča događaj hronološki

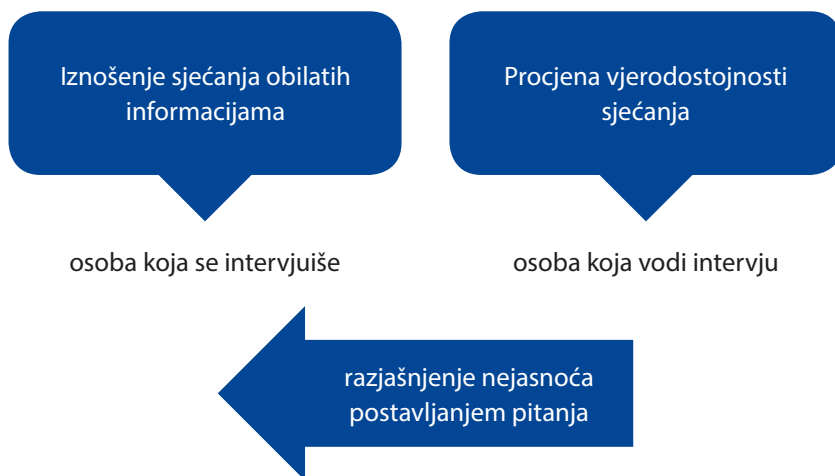
Treća faza

Osoba koja vodi intervju potom:

1. provodi osobu koju intervjuiše kroz nekoliko ranije iznesenih sjećanja koja su obilovala informacijama
2. procjenjuje ono što je osoba koja se intervjuiše rekla, ako je potrebno i primjereno.

U ovoj fazi dolazi do razjašnjenja svih nejasnoća koje su se pojavile. To je vrijeme za postavljanje pitanja koja su važna za istragu, a na koja svjedok do tada nije odgovorio.

Grafički prikaz treće faze kognitivnog intervjua SPOP metode

28 Vođenje policijskih intervjua

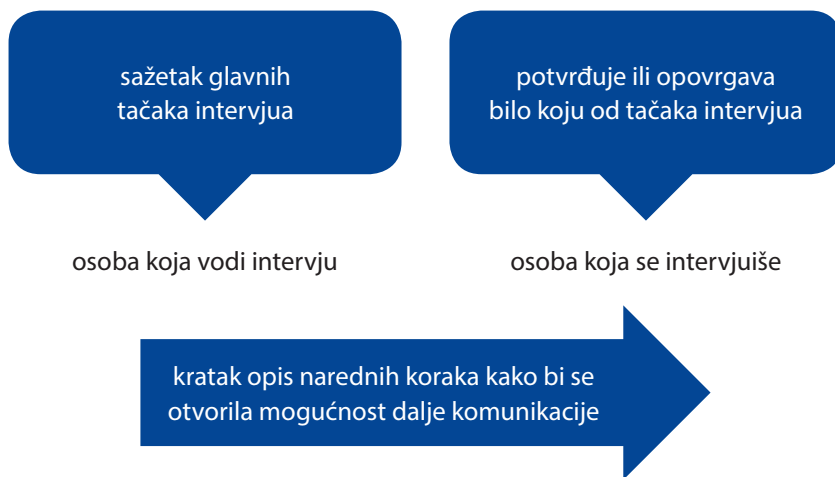
Četvrta faza

Završetak ove faze dovodi do formalnog završetka intervjua.

Na kraju intervjua osoba koja vodi intervju pravi sažetak glavnih tačaka intervjua. Time daje priliku osobi koju je intervjuisala da potvrdi ili opovrgne bilo koju tačku.

Prilikom zaključenja intervjua izuzetno je važno ostaviti mogućnost daljeg prikupljanja informacija, ali i dati kratak opis onoga što će se sljedeće dogoditi i dati priliku osobi koja je intervjuisana da postavi bilo kakva pitanja.

Grafički prikaz četvrte faze kognitivnog intervjua SPOP metode

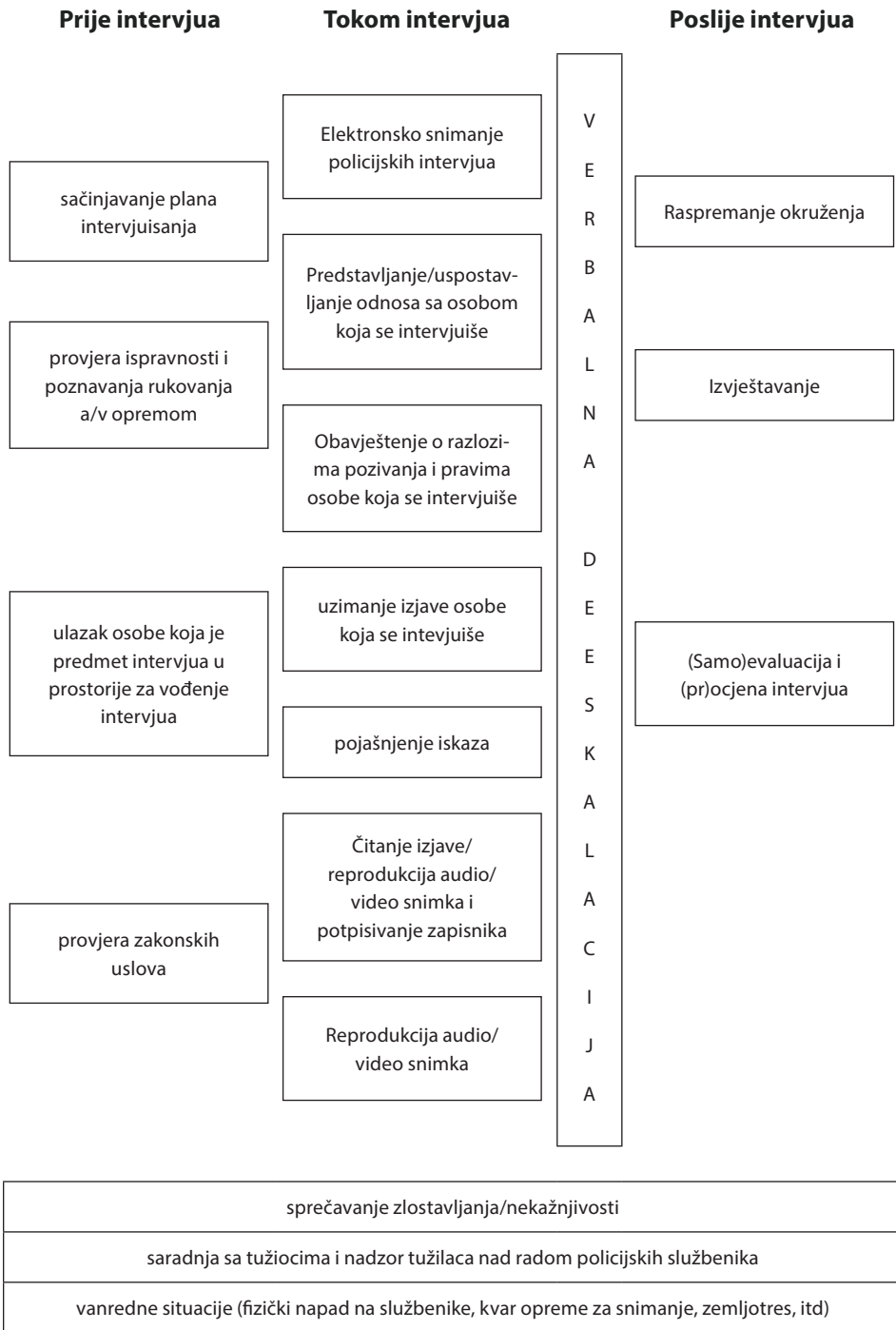

- Iako je preporučeno trajanje kognitivnih intervjua dva sata, optimalno je da takvi intervjui traju oko sat vremena.
- Tokom cijelog trajanja intervjua, održava se dvosmjerna komunikacija i dinamička sigurnost (biti svestan svog okruženja i implikacija po ličnu i opću sigurnost)
- Tokom cijelog trajanja intervjua, osobi koja se intervjuiše omogućavaju se periodi kraćeg odmora u redovnim intervalima.

Cilj policijskog rada je zasnovati rezultate istrage na legalnom i legitimnom pribavljanju dokaza do kojih dovedu informacije iznesene tokom intervjua, a ne zasnovati rezultate istrage na iznuđenom priznanju ili podrivati cijeli postupak drugim oblicima kršenja ljudskih prava koja čine dokaze neprihvatljivim.

U kontekstu policijskog intervjuisanja, kognitivni intervjui ili neki njegovi dijelovi mogu se koristiti ili primijeniti i na intervjuisanje osumnjičenika.

Grafički prikaz SPOP koncepta vođenja policijskih intervjua

Prije intervjua

Sačinjavanje plana intervjuisanja prije samog početka postavljanja pitanja

1. Preporučuje se da policijski službenik/ca koji vodi intervju sačinjava plan intervjua najmanje sat vremena prije početka intervjua ili čim je to moguće. On sadrži u mjeri u kojoj je moguće ključna pitanja, taktiku i ciljeve intervjua.
2. Sa planom intervjua upoznaje se neposredni rukovodilac/rukovoditeljica, i u nekim slučajevima tužiocem/tužiteljicom.
3. Ukoliko iz objektivnih razloga nije moguće sačiniti plan intervjua, o tome se sačinjava ad hoc kroki intervjua (skica).
4. U plan intervjua može biti unesena namjera korištenja opreme za snimanje, poligrafa, itd. Važno je obavijestiti osobu sa kojom se vodi intervju da je za korištenje poligrafa nužan njegov ili njen pristanak.

Ovakav način rada potiče održavanje profesionalnih standarda u policijskoj agenciji. Pored toga, može poslužiti kao nezvanična dokumentacija u slučaju eventualne kasnije istrage navoda o zlostavljanju, a korištenje poligrafa može zadirati u pravo na porodični život, slobodan i informisan pristanak, itd.

5. Policijski službenik/ca koja vodi intervju prilikom sačinjavanja plana intervjua prilagođava način komunikacije sa osobom sa kojom razgovara. Prilagodbe se rade na osnovu karakteristika ispitanika/ispitanice, njegove/njene naobrazbe, nivoa razumijevanja, nivoa stručnosti itd.

Ove prilagodbe odražavaju profesionalnost u radu policijskog službenika/ce, dokaz su njegovih/njenih stručnih kompetencija i dokaz reakcije na drugačije potrebe koje osoba koja se intervjuiše može imati (poteškoće sa izražavanjem, poteškoće u učenju i razumijevanju, izloženost stresu, PTSP, osjetljivost na rodni identitet, itd).

Tehnička priprema okruženja za policijsko intervjuisanje

Provjera ispravnosti i poznavanja rukovanja a/v opremom

1. Policijski službenik koji vodi intervju ili kolega koji je određen za ovaj zadatak, provjerava ispravnost audio i video opreme za snimanje intervjuja, neposredno pred njegov početak.
2. Ukoliko audio/video snimanje intervjuja nije moguće, obavljanje provjere se svodi na provjeru potrebnih resursa za pisano bilježenje toka intervjuja (blok, olovka, itd).
3. O provjeri audio/video opreme i njenoj ispravnosti, sačinjava se bilješka ili napomena koju službenik zadužen za opremu odlaže na način koji je propisan u agenciji za provođenje zakona.

Audio/video snimak policijskog intervjuja je najvažniji dokaz u slučaju zaštite od lažnih navoda o zlostavljanju i vrijedan je zaštitni mehanizam za policijske službenike u kasnijem eventualnom disciplinskom postupku.

Ulazak osobe koja je predmet intervjuja u prostorije za vođenje intervjuja

1. Osobu koja se intervjuiše do prostorije za vođenje intervjuja, ako je moguće, sprovodi policijski službenik koji vodi intervju. Identitet te osobe se ne otkriva policijskim službenicima koji nisu uključeni u taj konkretni predmet/istragu. Ovo je važno zbog zaštite identiteta, prava na privatnost i pretpostavke nevinosti.
2. Ukoliko osoba pokazuje vidljive tjelesne povrede, uznemirenost ili veće psihičke poremećaje tokom vođenja intervjuja ili prije njegovog početka, policijski službenik koji je primijetio ove znake konsultuje ljekara, pozivom ekipe hitne medicinske pomoći i obezbjeđujući uslove za odgovarajući medicinski pregled.⁴
3. Započeti intervju se prekida ili niti ne počinje ako su znaci poremećaja otkriveni prije samog početka intervjuja.

⁴ Za detaljne procedure pogledati priručnik Ljudska prava lica lišenih slobode u policijskom pritvoru sačinjen u sklopu zajedničkog projekta EU i Vijeća Evrope Horizontal Facility za Zapadni balkan i Tursku (2019-2022).

32 Vođenje policijskih intervjua

Kontrolna lista za provjeru simptoma uznemirenosti, većih psihičkih poremećaja i suicidalnosti

- promjene ponašanja (potištenost, povlačenje, ravnodušnost, agresija, bespomoćnost)
- verbalizacija suicida, suicidalne aktivnosti, samopovređivanje (osoba prijeti da će se ubiti)
- znaci apstinencijalne krize (znojenje, tremor, itd)
- nagle promjene raspoloženja nabolje (euforična sreća itd)
- pozitivna ranija anamneza (saznanja o ranijim sklonostima ovim simptomima ili korištenjima medikamenata, ovisnost, itd)
- evidencija zlostavljanja
  - Ovi simptomi se provjeravaju ako imaju takvu manifestaciju da se intervju ne može započeti ili nastaviti. Ovo je važno zbog zaštite prava na život i zdravlje.
- 4. Intervju se nastavlja po povratku osobe iz medicinske ustanove u policijske prostorije.

Provjera ispunjenosti zakonskih uslova

1. Prostorija u kojoj se obavlja intervju ne sadrži nedozvoljene predmete (bejzbol palice, lisice pričvršćene za radiator, itd). Ovu provjeru obavlja policijski službenik/ca koji vodi intervju.
2. Prostorija u kojoj se obavlja intervju je prozračena, sa temperaturom koja odgovara vremenskim prilikama, po mogućnosti sa prirodnim osvjetljenjem.
3. U prostoriji postoje stol i stolica, postavljeni tako da osoba koja se intervjuje sjedi nasuprot osobi koja vodi intervju, sa stolom između njih, leđima prema zidu, odnosno licem okrenutim prema vratima za izlaz iz prostorije, ako je moguće.
4. Na stolu, ispred osobe koja se intervjuje, stoji čaša vode.
  - Ovi mehanizmi zaštite osnovnih prava osoba koje se intervjuju i zadovoljavanje njihovih osnovnih potreba (toalet, hrana, voda) omogućuju stvaranje atmosfere koja potiče dvostranu komunikaciju.
5. Najmanje jedan a najviše dva inspektora/ice ili osobe koje vode intervju i jedan zapisničar/ka prisustvuju intervjuu.

6. Ako je osoba sa kojom se vodi intervju u ranjivom stanju (maloljetna osoba, strani državljanin/državljanka, osoba sa fizičkim nedostacima, itd), policijski službenik/ca osigurava u skladu sa protokolima svoje agencije prisutvo prevodioca/prevoditeljice, konzularnog predstavnika/ce, staratelja/starateljice, osobe od povjerenja, itd.
7. Osobi se nudi mogućnost konsultacije sa advokatom prije početka intervjuja.

U ovom slučaju uloga advokata/ice je preventivna, njegovo ili njeno samo prisustvo ima odvratajući efekat od eventualnog kršenja ljudskih prava tokom intervjuisanja. Rizik od kršenja prava najviši je tokom prvih nekoliko sati nakon hapšenja, administrativnog zadržavanja ili privođenja na informativni razgovor. Mehanizmi zaštite prava se lakše mogu zaobići ako status osobe koja se intervjuiše nije zvanično osumnjičenik/ica. Također, siromašni pojedinci su u ranjivijem položaju nego osobe koje si mogu priuštiti advokata/icu.
8. Policijski službenik/ca koji vodi intervju prije samog početka intervjuja razmatra sve aspekte izuzeća (obiteljsko/krvno srodstvo, psihofizička sposobnost osobe koja vodi intervju i osobe koja se intervjuiše, narušeni odnosi između osoba u postupku intervjuja, itd) i po potrebi se sam/a izuzima uz odobrenje rukovodioca.

Ove principe je bitno poštovati radi zaštite transparentnosti i nepristrasnosti procesa intervjuisanja, ali i policijskih službenika/ca od eventualnih navoda o zlostavljanju.

Препорука ЦПТа органима власти у Босни и Херцеговини је да се и информативни разговори укључе у модул обуке о техникама полицијског интервјуисања, са посебно осмишљеном методологијом.

Током интервјуа

Електронско снимање полицијских интервјуа

1. Аудио и визуелно снимање интервјуа почиње моментом увођења особе која се интервјуише у просторију намијењену у те сврхе. Снимање почиње прије самог представљања и идентификације полицијског службеника/це.
2. Прецизна документација се води о сваком интервјуу, по могућности кориштењем аудио-визуалне технологије која штити од могућих навода о злостављању или других кршења права, те повећава поузданост прикупљених доказа.
3. Особа која се интервјуише се на одговарајући начин обавјештава о томе и ово обавјештење се евидентира на одговарајући начин (и у службеној биљешци).
4. Право особе која се интервјуише или саслушава и чије се саслушавање снима има право да затражи репродукцију снимка како би провјерила своју изјаву. О овом праву се особа обавјештава прије почетка снимања.
5. Електронски снимци (опрема и инструменти за одговарајућу похрану података) су на одговарајући начин заштићени и одржавају се у техничком смислу, укључујући и заштиту личних података и других релевантних прописа.

Ови записи су од круцијалне важности за обје стране - особе која износи наводе и службеника/це против којег се износе наводи.

Представљање/успостављање односа са особом која се интервјуише

1. Полицијски службеник/ца који води интервју улази у просторију намијењену у ту сврху. Претпоставка је да је особу већ спровео полицијски службеник/ца који води интервју у просторију и да је у присуству другог полицијског службеника који врши визуелни надзор над просторијом и учествује у интервјуисању. Полицијски службеник/ца поздравља особу једним од међународно прихваћених поздрава (добар дан, и сл.) на језицима који се говоре у БиХ. Потом се представља пуним именом и презименом, као и функцијом коју обавља у полицијској агенцији.
2. Полицијски службеник/ца говори особи коју интервјуише да ће имати довољно времена за размишљање и одговарање.
3. Полицијски службеник/ца утврђује идентитет особе коју интервјуише, увидом у лични идентификациони документ и позивом да каже своје личне податке. Особа која се интервјуише (осумњичена или свједок) може одбити дати било коју информацију, осим својих личних података уколико би га та информација изложила кривичном гоњењу или уколико та информација инкриминира блиског сродника, те на основу других законом омогућених привилегија
Овиме се особа штити од могућности изнуђивања исказа, што представља кршење људских права.
Оваква врста увода у полицијски интервју омогућава пуно поштивање права особе која се интервјуише, без обзира да ли су лишени слободе и приведени у полицијску агенцију или су позвани на информативни разговор или су дошли добровољно.
Ово је јако важно јер се кривични систем у БиХ темељи на претпоставци невиности.
4. Комуникација са особом која се интервјуише од самог почетка овог процеса мора бити ефикасна, како би се осигурало поштовање принципа претпоставке невиности.

Обавјештење о разлозима позивања и правима особе која се интервјуише

1. Особа са којом се обавља било која врста полицијског интервјуа након утврђивања идентитета без одлагања се обавјештава о разлозима позивања/привођења на интервју. Ово обавјештење се даје на језику који особа разумије и по могућности такођер у писаној форми.

Ово обавјештење није гарант правичног суђења, како се то у полицијској пракси обично сматра, него механизам спречавања злостављања.

2. У пракси се грађани који су позвани на информативни разговор обавјештавају о својим правима у моменту у којем полицијски службеник/ца процијени да се особа може сматрати осумњиченом. Међутим, особа која је предмет информативног разговора обавјештава се о праву да обавијести члана уже породице или трећу особу по властитом избору о свом статусу чак и на самом почетку информативног разговора.

У супротном, полицијски службеници се излажу ризику да не обављају свој посао вођења бриге о заштити основних права особа лишених слободе.

3. Особа која се интервјуише обавјештава се на језицима које разумије о праву на:
  - здравствену помоћ,
  - одвјетника/одвјетницу (ако се особа изричито противи ангажману адвоката/адвокатице, адвоката/адвокатицу може ангажовати блиски сродник/ца или трећа особа по властитом избору),
  - преводиоца/преводитељицу,
  - конзуларног представника/цу,
  - обавјештење блиског сродника/це или треће особе по властитом избору,
  - могућност улагања притужбе на поступање полицијских службеника/ца.

Овакав начин увода у полицијско интервјуисање омогућава пуно поштовање права особа које се интервјуишу, без обзира јесу ли особе лишене слободе и спроведене у полицијску агенцију или су позване на информативни разговор и дошле су добровољно. Ово је изузетно важно јер у кривично-правном систему Босне и Херцеговине вриједи претпоставка невиности.

Узимање изјаве особе која се интервјуише

Током цијелог трајања интервјуа, полицијски службеник/ца остварује ефикасну комуникацију са испитаником/испитаницом и примјењује технике невербалне деескалације сукоба, ако за тим има потребе (детаљне процедуре су у додатку практикума).

1. Током давања исказа, полицијски службеник/ца заузима неутралан став и положај тијела није пријетећи. Не уноси се у лице, не пријети вербално, не говори повишеним гласом, не уцјењује, не ставља пиштољ на стол, не носи палицу на видљивом мјесту и не изазива на било који начин страх, понижење, нелагоду или узнемиреност или осјећај инфериорности.
2. Ако је адвокат присутан, омогућава му се да активно помаже испитанику, укључујући сврху осигуравања да су поступци у складу са принципима прихватљивости доказа.
3. Ако се ради о рањивој категорији (жртва сексуалног злостављања или трговине људима, насиља у породици, моббинга, итд), једна од особа која води интервју је истог пола као и испитаник/ца.
4. Особе које пролазе кроз различите изазове у поступку интервјуисања имају другачије потребе за заштитом људских права који проистичу из релеватних закона. Опћенито, заштитни механизми њихових права обухваћају нпр., посебну здравствену његу, присуство родитеља, старатеља или социјалног радника, итд.
Ово је важно и због одрживости информација које се прикупе током интервјуа и како би се осигурало да су поступци у складу са принципима прихватљивости доказа.
5. Полицијски службеник/ца нема осуђујући став према особи која се интервјуише. Окружење и атмосфера у којој се даје исказ су потицајни
6. Док особа даје исказ, сједи за столом, насупрот полицијског службеника/це. Полицијски службеник/ца не може стајати са пријетећим ставом, у надмоћној позицији, изнад особе која даје исказ јер то може представљати физичко угрожавање осјећаја слободе. Не смије бити ни нервозног кретања ни пожуривања давања исказа у просторији у којој се даје исказ. Полицијски службеник/ца избјегава прекидати особу коју интервјуише. Прекидање особе може представљати угрожавање права на слободу личности.
7. Полицијски службеник/ца током давања исказа, према особи коју интервјуише не даје неприличне коментаре и не исказује дискриминацију у погледу културолошких разлика, етничке, политичке или вјерске припадности, боје коже, сексуалног опредјељења, итд.

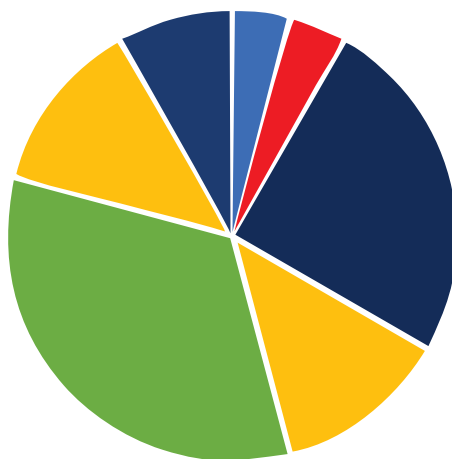
38 Vođenje policijskih intervjuja

8. Полицијски службеник/ца обавјештава и увјерава особу да је исказ слободан и да може рећи шта хоће о догађају о којем се интервјуише.

Давање исказа чини само један дио укупног процеса интервјуисања и оквирна временска шема може изгледати овако:

представљање	права	исказ	ПАУЗА	појашњење	ПАУЗА	читање исказа и потпис
5 мин	5 мин	30 мин	15 мин	30-60 мин	15 мин	10 мин

Дијелови интервјуа у свеукупном трајању од 120 мин

■ представљање ■ права ■ исказ ■ пауза ■ појашњење ■ пауза ■ исказ

9. Ако поједине средишње фазе давања исказа, као нпр. слободан исказ⁵ или појашњење исказа, трају дуже од 30-60 мин, паузе се нуде сваких 45 минута до сат времена. Током те паузе, особи која се интервјуише се нуди тоалет, вода за пиће, храна, кафа или чај и сл.
10. Давање исказа се у правилу врши само у временском периоду од 6 – 21 сат. Ноћни сати су предвиђени за ноћни одмор, током којег је особи нужно припремити кревет или лежај са одговарајућим покривачима итд за темељит непрекидан 8-сатни одмор. Изузеци од овог правила морају бити у складу са законски прописаним процедурама.
11. Полицијски службеник/ца пажљиво слуша, прати и биљежи дијелове исказа током његовог изношења, те води биљешке о дијеловима које треба додатно разјаснити. Паузе у току интервјуисања се такође користе у ову сврху.

⁵ Слободан исказ значи омогућавање интервјуисаној особи да се изражава својим ријечима које се биљеже у изворном облику.

Појашњење исказа

Додатна појашњења исказа се раде хронолошким постављањем циљаних отворених или затворених питања.

Од способности полицијског службеника/це, његовог или њеног искуства и вјештина вођења интервјуа, те од контекста случаја, овиси коју ће врсту питања постављати у којој фази. Уобичајено је у различитим фазама вођења интервјуа користити комбинацију отворених и затворених питања.

Отворена питања користимо у почетку, а затворена у каснијим фазама када желимо да разјаснимо одређене тачке интереса.

Отворена питања

Зашто? Како?

Затворена питања

Шта? Ко?

Отворена питања

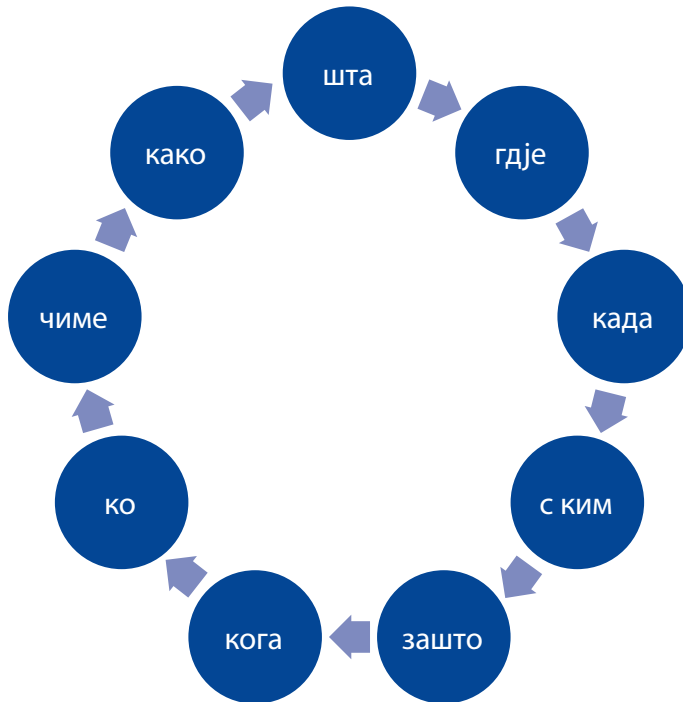
захтијевају опширније одговоре него кратко “да” или “не”. Користе се како би се прикупило више информација, мишљења или осјећања од особе којој се постављају.

- Како се осјећате данас?
- Шта сте радили ..... (тад и тад)?
- Шта још сматрате да треба знати прије него кренемо даље са интервјуом?
- Како сте “упали” у све ово, како се то догодило?
- О чему сте размишљали у том моменту?
- Шта сте хтјели постићи тиме? Зашто?
- Реците ми шта знате о....
- Зашто мислите да је ....
- Како сте урадили.....
- Шта се десило када је.....
- Шта се још може урадити по питању .....
- Шта би се десило ако .....
- Како бисте могли искористити .....
- Питам се да ли би ....
- Реците ми нешто више о вашем односу са .....

40 Vođenje policijskih intervjuа

- Реците ми шта видимо на овој фотографији ...
- Шта је била сврха .....
- Зашто сте изабрали баш тај одговор.....
- Можете ли ми описати одјећу осумњиченог?
- Можете ли ми описати шта се дешавало током ...
- Реците ми нешто о свом искуству са дрогама...
- Можете ли ми описати шта сте осјећали током...kraђе...
- Које сте звукове чули док се ...
- Како сте се осјећали када сте схватили шта се дешава?
- Да ли се можете сјетити неког специфичног детаља код осумњиченог?

Затворена питања

омогућују само једну врсту одговора. Користе се да би се потврдило јесте ли исправно схватили саговорника.

- Јесте ли рођени 1970? Које сте године рођени?
- Јесте ли рођени у Бања Луци? Гдје сте рођени?
- Јесте ли украли тај новац? Које сте украли тај новац?
- Јесте ли рекли да сте били покрај аута кад се то десило? Гдје сте били?

Комплексна затворена питања

Постоје и затворена питања на која је немогуће дати тачан одговор са “да” или “не” без стварања забуне.

На примјер:

- “Када сте престали узимати хероин?” (ако га особа никад није ни узимала)
- “Ко ти је рекао да узимаш хероин?”

Питања која садрже претпоставку или претпоставку кривње називају се “водећим/сугестивним питањима” или “тенденциозним питањима”. Ова питања се постављају с циљем да наведу особу на одређени одговор или имплицирају кривицу. У правном контексту, таква питања нису допуштена јер нарушавају правичност и могу довести до искривљених свједочења.

Чест примјер сугестивног питања је “Јесте ли престали тући супругу/дијете?”

Било да особа којој је постављено питање одговори са “да” или “не”, већ је тим одговором признао да је тукао жену или дијете у прошлости. Ово је врста самоинкриминације која је у супротности са намјером законодавца да обезбиједи право особи да не одговара на питања која би га могла изложити кривичном гоњењу.

Стога су овакве чињенице, изнесене у самом питању, једна врста замке. Оваквим се питањем ограничава саговорник на давање само једног одговора. Оваквим питањем се особа која се испитује доводи у заблуду. Заблуда се ослања на контекст како би постигла свој ефекат: чињеница да се питањем претпоставља постојање или непостојање неке радње самим тим не чини питање нетачним или погрешним.

Само онда када се са неким од ових претпоставки особа којој се поставља питање не слаже тек онда аргумент постаје нетачан или погрешан. Стога, исто питање може бити водеће или тенденциозно у једном контексту, али не и у другом. На примјер, претходно питање не би било водеће или тенденциозно ако је постављено током суђења у којем је осумњичени већ признао да је тукао жену.

Читање изјаве / репродукција аудио/видео снимка и потписивање записника

1. Полицијски службеник евалуацију интервјуа (чита и размишља је ли пропустио неку радњу, питање или да тражи појашњење) у овом смислу ради истовремено док и особа са којом обавља интервју чита своју изјаву.
Ове двије радње је битно радити истовремено због механизма заштите људских права, односно како особа не би била задржана на интервјуу дуже него је то апсолутно потребно.
2. По окончаном давању исказа и прибављању потребних појашњења, полицијски службеник/ца нуди особи коју је интервјуисао писани исказ на читање и потпис. Особа може прихватити или одбити да прочита и потпише исказ.
У оба случаја је потпис (особе или службеника/це), записничара или друге присутне особе, гарант вјеродостојности датог исказа. Тиме се остварује право на заштиту од злостављања јер није било присиле на потпис изјаве.
3. Након обављеног интервјуа, полицијски службеник/ца допуњава план наредног интервјуа информацијама које је прикупио вођењем претходних интервјуа, ако се интервју односи на исти случај или догађај.
Прикупљене информације се обједињавају и користе на најефикаснији начин како би се избјегла непотребна задржавања у полицијским просторијама, лишења слободе или подвргавање непотребним интервјуисањима.

Репродукција аудио/видео снимка

1. Аудио видео снимање интервјуа завршава се окончањем интервјуа и јасном изјавом да је интервју окончан у (сат и минута). Сваки наставак службеног разговора или интервјуа третира се као нови аудио видео снимак.
2. Полицијски службеник или службеник који је задужен за то без одлагања провјерава квалитет аудио видео снимка јер се из снимка јасно мора разазнати ко је дао изјаву
Провјера квалитета аудио или видео снимка је важна због заштите особе са којом се води интервју због заштите његовог права на правично суђење. Ниједна информација која је прикупљена неслужбено или на недозвољен начин не може се искористити у даљем поступку против те интервјуисане особе.

3. Полицијски службеник који води интервју репродуцира снимак и евентуалне корекције и исправке поново снима на захтјев особе са којом је вођен интервју или уколико сам примијети техничке проблеме у снимку.
4. У снимак се инкрпорира ко је саслушаван, ко га је саслушао, због чега, да ли је било корекција снимка и гдје се снимак чува уколико није приложен спису.

Ово је битно забиљежити ради евентуалне касније истраге навода о повреди права на обавјештење о снимању и законитости снимка.

Poslije intervjua

Rasporemanje okruženja

1. Profesionalni kodeks policijskih službenika zahtijeva da se prostorija u kojoj se obavljaju službeni zadaci ostavlja u stanju u kojem je zatečena, uredna, bez nepotrebne dokumentacije, prozračena, čista od nepotrebnih predmeta i općenito - spremna za iduću upotrebu.

Posebno je važno da policijski službenik koji vodi intervjua ne ostavlja u prostoriji u kojoj je vodio intervjua bilo kakvu dokumentaciju vezanu za taj intervjua radi zaštite ličnih i tajnih podataka osobe sa kojom je vođen intervjua.

Izveštavanje

1. O toku i rezultatima intervjua vodi se pisana i elektronska dokumentacija kako je propisano protokolima agencije za provođenje zakona. Ona se priprema bez odlaganja odnosno što je prije moguće obzirom na aktivnosti službe.

Ovo je važno zbog eventualnih navoda o zlostavljanju do kojih je došlo tokom intervjua, kako bi se omogućila pravovremena istraga navoda. Ovi-me se štite i prava osobe koja je intervjuisana i policijskog službenika koji vodi intervjua.

2. U slučaju pokretanja istrage o navodima o zlostavljanju, policijski službenik je dužan čuvati i predati Jedinici za profesionalne standarde sav operativni materijal (nezvanične, neformalne bilješke koje je vodio tokom vođenja intervjua) koji će se dostaviti nadležnom tužilaštvu u slučaju pokretanja krivične istrage.

Ovo je važno kako bi se omogućilo pravo na pravično suđenje i sprečavanje mučenja.

(Samo)evaluacija i (pr)ocjena intervjua

1. Evaluaciju intervjua policijski službenik koji je vodio intervju obavlja samo u smislu ispunjenosti zadataka koje je naveo u planu intervjua.

Ovo je važno zbog profesionalnog integriteta i transparentnosti procesa.

2. Takođe provjerava kvalitet samog zapisnika u smislu postojanja svih neophodnih zakonskih mjera i upozorenja u samom zapisniku o saslušanju svjedoka ili ispitivanju osumnjičenog.

Zbog zaštite ljudskih prava važno je uvjeriti se da je potpisana izjava svjedoka ili osumnjičenog da je obaviješten o pravima. Takođe je važno provjeriti da li je zapisnik, odnosno izjava svjedoka ili osumnjičenog istom pročitana ili je istu sam pročitao ili je slušao tokom sačinjavanja iste a prije samog potpisivanja.

3. Proaktivna uloga policijskog službenika koji vodi intervju ogleda se u tome da, ako nakon evaluacije intervjua procijeni da je potrebno saslušati još neke osobe, taj prijedlog usmeno uputi svom nadređenom ili istoj osobi postavi dodatna pitanja odnosno predloži preduzimanje dodatnih mjera i radnji (pretrasi i sl).
4. Ukoliko samoprovjerom zaključi da je propustio ili propustila neku radnju kojom su eventualno prekršena ljudska prava osobe koja je intervjuisana a da to ipak nije dovelo do nekog oblika zlostavljanja, policijski službenik to bilježi i poduzima hitne mjere da otkloni propust.

Ovo je važno u slučaju kasnijih eventualnih navoda o zlostavljanju jer bilješkom policijski službenik može precizno odgovoriti na navode osobe, ukoliko ih istakne. Bilješkom se takođe štiti i od primjedbi na svoj rad nadređenih ili čak i od samog tužioca.

Током цијелог трајања интервјуа

Поступање са притужбама особе која се интервјуише и индицијама о злостављању (друга озбиљна кршења људских права)

Овај практикум је израђен као елемент цијелог сета регулаторних и методолошких инструмената о поступању са особама лишеним слободе, који су подвргнути другим присилним мјерама од стране полиције, или који су предметом других наметљивих активности од стране полицијских органа. Фокусира се на интервјуисање и привођење, припремне и друге активности. Дио који се бави процедурама улагања притужби ограничен је у складу са овим на поступање са притужбама у овом контексту и не обухвата цијели спектар механизма заштите и стандард провођења истраге злостављања или других облика озбиљних кршења људских права.⁶

Кључни стандарди који су примјенљиви у овом смислу⁷ предвиђају да:

- процедуре које се примјењују у контексту полицијских интервјуа требају осигурати да се притужбе или друге индикације о злостављању и другим облицима озбиљних кршења људских права одмах пријављују надлежним органима задуженим за њихово разматрање и/или да се примјењују друге важеће процедуре према којима се потребне истраге **започињу без одлагања**.
- службеници/тијела која поступају по притужбама, даље истраге/ поступци и доношење независних одлука, требају бити **независни**, т.ј. нити из истих полицијских (агенција за провођење закона) пододјела или на неки други начин уско везани (професионално или индивидуално међусобно везани, подређени) за особе које су укључени у догађаје нити одговорни за кривично гоњење по основу притужбе; осим тога, виши стандарди и пракса сугеришу да истрагу треба водити потпуно независни механизми или институције; то се односи на личну и функционалну независност, укључујући неуплитање у истраге или одлуке у вези са наводним жртвама.

6 Са притужбама или наводима о корупцији, другим злоупотребима, неправилностима треба поступати у складу са релевантним стандардима и прописима, јер оне нису обухваћене овим практикумом.

7 Видјети 14. Опћи извјештај о активностима ЦПТ-а, ЦПТ/Инф (2004) 28, пара. 27; Истанбулски протокол, пара. 100; Смјернице о искорјењивању некажњивости за озбиљна кршења људских права. Стандарди се тичу темељитости, укључености жртава и других захтјева, који се, међутим, односе на даље разматрање притужби/истраге и не спадају у опсег овог практикума.

- требају постојати законски осигуране и **практично доступне могућности за пријављивање навода**, слање без одлагања нецензуриране писане преписке надлежним органима и надлежним тијелима, као и сигурног и повјерљивог приступа особа лишених слободе вишим службеницима и владиним установама, судским или тужилачким органима, те тијелима специјализованим за поступање по притужбама, као и инспекцијама или мониторинг механизмима на домаћем и међународном нивоу.⁸

ЦПТ препоручује да сви наводи који се односе на сумњиво понашање полицијских службеника у смислу мучења и злостављања морају бити директно испитани у кривичном поступку, без да се чекају резултати интерне истраге полицијског службеника којег се сумњичи за злостављање.

Поступање са притужбом особе која се интервјуише

1. Особа која се позива на интервју или је присутна у полицијским просторијама (или је предметом примјене одговарајућих службених полицијских мјера и радњи на терену) може у сваком моменту уложити формалну усмену или писану притужбу и захтијевати да је поднесе.
2. Одговарајућа службена полицијска мјера или радња може бити преглед или претрес, прикупљање обавјештења од грађана задржаних на лицу мјеста догађаја, провјера идентитета, ограничење кретања, осигурање лица мјеста, лишење слободе, итд, које полицијски службеник подузима према властитој одлуци у складу са законом или по законитом наређењу надређеног полицијског службеника.
3. Полицијски службеник/ца који заприми притужбу или је обавијештен о притужби одмах омогућава особи која се интервјуише да формулише и упути притужбу. Такођер о томе уноси релевантну биљешку у записнику (ако је притужба упућена даље) или даје особи прописани образац, односно оловку и папир како би особа записала притужбу.
4. Обавјештава особу која жели поднијети притужбу и о могућим званичним путевима за подношење притужбе тужилаштву, омбудсменима или другој надлежној домаћој институцији. Полицијски службеник/ца формално уноси притужбу у евиденцију притужби, шаље је у затвореној коверти Јединици за професионалне стандарде или обавјештава дежурног тужиоца.

8 *Ибид*, видјети такођер 27. Опћи извјештај о активностима ЦПТ-а, ЦПТ/Инф(2018)4

48 Vođenje policijskih intervjuа

5. Ако и када год полицијски службеник/ца примијети индиције да је дошло до зостављања или другог озбиљног кршења људских права (шта год да је од набројаног примјењиво) а дотична особа одлучи да не поднесе формалну притужбу, службеница или службеник без одлагања обавјештавају надлежно тужитељство (надређеног полицијског руководиоца или руководиоцицу)
6. Руководилац доставља захтјев за покретање унутрашњег поступка Јединици за професионалне стандарде, а и сам службеник директно доставља пријаву Јединици за професионалне стандарде.
7. Интервју се одлаже или прекида до доласка тужитељице или тужиоца/ надлежне службене особе или до запримања њихових упутстава, осим ако није могуће одложити или је неопходно наставити интервју због легитимних интереса истраге/ процедуре према којој се интервју води (или ће се водити). Интервју се одлаже или прекида такођер и како би се узело у обзир (и укључујући) психичко стање особе која се интервјуише;⁹
8. Полицијска службеница/ник води интервју у осигураном простору, пожељно је да је то просторија за интервјуе, до доласка или до запримања упутстава тужитељице или тужиоца (надлежног службеног лица. Такођер се суздржава од даљих тражења потврда навода о зостављању или прикупљања доказа у том смислу.

Ванредне ситуације које могу настати током вођења интервјуа

Без обзира на врсту полицијског интервјуисања (структурисани, полуструктурисани, неструктурисани), неочекиване ситуације су увијек могуће. Протоколи понуђени у наставку нису коначна листа могућих ситуација, стога је детаљно планирање тока интервјуа једна од његових најбитнијих фаза.

⁹ Видјети горњи одломак о медицинској процјени/поступању са особом која се интервјуише

Вербални или физички напад на полицијског службеника/цу¹⁰

- а. Реакција полицијског службеника/це на вербални или физички напад је увијек: законита, пропорционална, истовремена, и у случају примјене силе - поштује праг бола.

У случајевима у којима је то могуће, почиње се са техникама вербалне деескалације сукоба.

Ово је важно због заштите права на живот и заштиту од злостављања особа којима су полицијски службеници/це у складу са прописима привремено ускратили или ограничили одређена права, због чега имају обавезу да у законском поступку воде рачуна о остваривању других права која у овом поступку не требају бити ускраћена или ограничена.

Позитивна обавеза налаже држави обавезу да нешто уради, подузме мјере да заштити права појединца/грађанина.

Негативна обавеза Државе је да се суздржи и не мијеша у остваривање права појединаца/грађана.

За детаљније процедуре погледати приручник Људска права лица лишених слободе у полицијском притвору.

Повреда/самоповреда, нагла болест или смрт полицијског службеника/це или лица које се интервјуише

1. У свим случајевима повређивања или самоповређивања полицијски службеник/ца прекида или не започиње интервјуисање и пружа/организује или захтијева пружање хитне медицинске помоћи без одлагања. До доласка медицинске екипе, полицијски службеник/ца који се налази на мјесту дешавања пружа прву медицинску помоћ

Ово је битно ради заштите права на живот и здравствену заштиту.

2. У случају смрти обезбјеђењем мјеста догађаја спречава се неовлаштени приступ мјесту ради заштите личних података особе и права на приватност те особе и чланова његове обитељи.

¹⁰ За детаљније процедуре погледати приручник Људска права лица лишених слободе у полицијском притвору.

Такођер, обезбјеђење лица мјеста је нужно ради чувања доказа о стварном току догађаја и спречавању изношења евентуалних навода о злостављању као узроку настанка смрти.

Бјекство из полицијске станице током вођења интервјуа

1. Полицијски службеник/ца којем је побјегла особа која се интервјуише никада не учествује ни у једном поступку везаном за проналазак побјегле особе ради осигурања објективности, непристрасности и професионалности и законитости полицијског дјеловања.

Ово је битно ради заштите од навода од евентуалног злостављања које евентуално може изнијети особа која је побјегла против дотичног полицијског службеника/це.

2. Обавјештавање заједнице о догађају бјекства врши се с циљем заштите осталих грађана/ки у заједници и подизања степена свијести о догађају, самим тим и степена личне и опште сигурности и што ефикасније сарадње са заједницом

Ово је битно ради заштите права на слободу личности.

3. Организовање и реализација потјере подразумијевају велики број ангажованих полицијских службеника/ца. Самим тим, управљање потјером је сложенији задатак и посљедице су могуће по личну и општу сигурност у заједници. Објективно и благовремено информисање јавности је неопходно ради што ефикаснијег управљања информацијама, како се не би створио амбијент страха и несигурности.

У супротном, ситуација постаје подложна масовнијем кршењу људских права због неизвјесности и смањене могућности пружања гаранција заштите људских права појединаца.

4. У случају да непосредна потјера није дала резултате, расписује се потрага. Полицијски службеник/ца који учествује у потрази штити права осталих грађана и грађанки у заједници стриктно поштујући утврђени план потраге (усмени и писани), тиме смањујући могућност произвољног дјеловања, и самим тим несвјесног или свјесног кршења људских права, на најмању могућу мјеру.

5. Провођење истраге након инцидента бјекства мора се темељити на транспарентној и темељитој документацији догађаја и у коначници на евалуацији ради смањења могућности понављања грешке, а самим тим и могућности кршења људских права у будућности. У евалуацију се укључују интерни и екстерни механизми у случају потребе.

У случају кршења људских права, обавезно је укључење екстерних механизма заштите људских права.

Елементарне непогоде¹¹

1. Поштовање утврђеног плана за поступање у случају ванредних ситуација је апсолутни императив јер се таквим начином рада могућност произвољног дјеловања, а самим тим и кршења људских права, своди на најмању могућу мјеру.

Примат у оваквим ситуацијама је заштита живота свих особа које се налазе у овој ситуацији или су погођене њоме.

2. Комуникација је двосмјера, прецизна и правовремена како би се осигурао једнак приступ свим релеватним информацијама у стварном времену кроз установљене руководеће механизме.

Оваким полицијским дјеловањем се штити право на живот и личну и општу сигурност свих грађана/грађанки и заједнице.

3. Провођење анализе и евалуације мјера подузетих у реакцији на елементарне непогоде мора се темељити на транспарентној и темељитој документацији догађаја и у коначници на евалуацији ради смањења могућности понављања грешке, а самим тим и могућности кршења људских права у будућности. У евалуацију се укључују интерни и екстерни механизми у случају потребе.

У случају кршења људских права, обавезно је укључење екстерних механизма заштите људских права.

Терористички напад на полицијске просторије или јавно окупљање испред ње, уношење ватреног оружја или експлозивних направа у полицијске просторије, дојаве о подметнутим експлозивним направама у полицијским просторијама

1. Сама пријетња као и потпуни терористички напад имају исте посљедице на сигурност грађана/грађанки и заједнице, једина разлика је у обиму и интензитету.

У оба случаја активирају се планови полицијског дјеловања са тачно утврђеним актерима, средствима и обимом задатака с циљем заштите живота и сигурности грађана/грађанки.

2. Вербална деескалација се примјењује само у случају пријетње терористичким нападом.

¹¹ На примјер, земљотрес, нестанак струје, пожар, поплава, већег изненадног квара аудио или видео опреме, изненадног премјештаја на друге хитније радне задатке условљен претходним разлозима, итд.

52 Vođenje policijskih intervju

Вербалном деескалацијом могућих сукоба осигуравају се заштитни механизми права на живот.

3. Јединствен систем командовања догађајем се успоставља на самом почетку пријетње или терористичког напада. Информације се хијерархијски просљеђују према полицијским службеницима/службеницама. Одлуку доноси само и искључиво једна особа. Полицијски службеници/службенице имају обавезу да примјењују прописана правила из Закона о заштити тајних података и Закона о заштити личних података.

Стихијско дјеловање носи највећи ризик од кршења права на живот и слободу личности особа укључених у ситуацију/кризу, као и посматрача.

4. План кризног менаџмента предвиђа ангажовање осталих хитних служби у заједници (ватрогасци, хитна помоћ, итд) како би се пружила здравствена помоћ свима којима је потребна.
5. Подношење извјештаја, давање исказа, провођење анализе и евалуације мјера подузетих у реакцији на терористичке ситуације мора се темељити на транспарентној и темељитој документацији догађаја и у коначници на евалуацији ради смањења могућности понављања грешке, а самим тим и могућности кршења људских права у будућности. У евалуацију се укључују интерни и екстерни механизми у случају потребе.

У случају кршења људских права, обавезно је укључење екстерних механизма заштите људских права.

Стална обука је предуслов како би службеници и службенице могли реализовати оно што су научили и оспособили се за усвајање најбољих пракси које унапређују механизме заштите људских права.

Талачка ситуација или криза

1. У случајевима талачке ситуације (краћег временског трајања истог догађаја) или талачке кризе (дужег временског трајања истог догађаја) поступа се по утврђеном плану.

Апсолутни императив је ангажман специјализованих преговарача/ преговарачица ради заштите права на живот и здравље осталих грађана/грађанки и заједнице.
2. Вербална деескалација се примјењује од самог почетка кроз преговарачке механизме које примјењује главни преговарач/преговарачица. Остали присутни службеници/службенице на мјесту догађаја примјењују принцип неометања преговора и обезбјеђења мјеста догађаја, односно поступају у складу са додијељеним задатком.

Вербалном деескалацијом могућих сукоба осигуравају се заштитни механизми против навода о злостављању.
3. Јединствен систем командовања догађајем се успоставља на самом почетку и информације се хијерархијски просљеђују према полицијским службеницима/службеницама. Одлуку доноси само и искључиво једна особа. Полицијски службеници/службенице имају обавезу да примјењују прописана правила из Закона о заштити тајних података и Закона о заштити личних података.

Стихијско дјеловање носи највећи ризик од кршења права на живот и слободу личности особа укључених у ситуацију/кризу, као и посматрача.
4. План кризног менаџмента предвиђа ангажовање осталих хитних служби у заједници (ватрогасци, хитна помоћ, итд) како би се пружила здравствена помоћ свима којима је потребна.
5. Подношење извјештаја, давање исказа, провођење анализе и евалуације мјера подузетих у реакцији на кризне ситуације мора се темељити на транспарентној и темељитој документацији догађаја и у коначници на евалуацији ради смањења могућности понављања грешке, а самим тим и могућности кршења људских права у будућности. У евалуацију се укључују интерни и екстерни механизми у случају потребе.

54 Vođenje policijskih intervju

У случају кршења људских права, обавезно је укључење екстерних механизма заштите људских права.

Стална обука је предуслов како би могли реализовати оно што су научили и оспособили се за усвајање најбољих пракси које унапређују механизме заштите људских права.

Примарни принцип у спречавању било којег физичког сукоба је вербална деескалација сукоба, у складу са реалним могућностима. Ово је и први и основни корак у одржању динамичке сигурности у полицијског станици, односно у интеракцији између полицијских службеника/ца и грађана/грађанки према којима дјелују полицијски.

Dodaci

Dodatak 1: Verbalna deeskalacija uzavrele rasprave ili drugih oblika neprihvatljive službene komunikacije

Dodatak 2: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja

Dodatak 3: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi za sprečavanje zlostavljanja tokom vođenja policijskog intervjua

Dodatak 1: Verbalna deeskalacija uzavrele rasprave ili drugih oblika neprihvatljive službene komunikacije

Taktike verbalne deeskalacije nisu fizičke vještine nego komunikacijske vještine koje se koriste kako bi se preduprijedila eskalacija potencijalno opasne situacije koja može dovesti do fizičke konfrontacije ili sukoba.

Pod **deeskalacijom** podrazumijeva se skup nenasilnih mjera i postupaka usmjerenih prema pojedincu ili grupi ljudi u potencijalno konfliktnoj situaciji, a u cilju sprečavanja nasilja i zaštite građanskih i ljudskih prava.

Verbalna deeskalacija, prema ovome, podrazumijeva sprečavanje ili smirenje potencijalnog konflikta upotrebom ogovarajućeg rječnika, načina govora i fizičkih gesti.

Ključ je komunikacija, a ne konfrontacija.

Komunikacija je socijalna vještina i podrazumijeva prenošenje i razumijevanje informacija i poruka, ideja i osjećanja, te razmjenu iskustava kroz interakciju sa jednom ili više osoba. Komunicirati znači sporazumjeti se govornim, pisanim ili znakovnim putem, sa ili bez upotrebe tehničkih sredstava i metoda komunikacije (telefon, fax, internet i sl).

Komunikacijom se obično daju ili dobijaju odgovori na pitanja: ko, šta, gdje, kada, kako, kome i zašto.

Osnovni elementi komunikacije su: govor, ton glasa, govor tijela, posmatranje i slušanje.

Komunikacija može biti:

Verbalna komunikacija uključuje ne samo govor, nego i aktivno slušanje.

Neverbalna komunikacija podrazumijeva opažanje, tumačenje i odgovaranje na emocionalne i međuljudske signale i uključuje niz sredstava kao što su: izraz lica, pogled, položaj tijela i ruku.

Okruženje u kojem se odvija komunikacija bitno utiče na komunikacione procese. Uobičajeno je da pod uticajem sredine osobe često prilagođavaju svoje i poprimaju stavove i mišljenja drugih lica, i da usvajaju načine komunikacije i modele ponašanja sredine u kojoj se nalaze.

Aktivno slušanje kao dio verbalne komunikacije

Aktivno slušanje pomaže da čujete i otkrijete upozoravajuće signale dok su još uvijek u verbalnoj fazi, pri čemu se mogu poduzeti potrebne preventivne mjere prije nego se

situacija pogorša. Slušanje pomaže policijskom službeniku da čuje i tačno se prisjeti svih važnih riječi koje je rekao sagovornik (protestant ili demonstrant).

1. Ako aktivno slušate nekoga, znači da **čujete i razumijete šta druga osoba govori**. Pri tome, slušate sa interesovanjem i pažnjom i **ne pokazujete znake dosade ili odbojnosti**. Zadržavate **neutralan izraz lica** koliko je god to moguće.
2. Dopuštate sagovorniku da izrazi emocije. Za to vrijeme, **razmišljate kako ćete na smiren i staložen način odgovoriti** na to što sagovornik govori.
3. Dajete sagovorniku dovoljno vremena, **ne prekidate ga, i ne ističete svoje mišljenje niti svoja iskustva**. Ovo nije vrijeme za "JA" poruke jer one mogu dodatno iziritirati sagovornika. Obzirom da se radi o javnom okupljanju i da je prisutan veći broj ljudi, time pokazujete svoju profesionalnost.
4. Za vrijeme trajanja razgovora, imate u vidu da je **vaša je uloga da saslušate i da riješite problem** ili da ga prosljedite onima koji ga mogu riješiti. **Gledate sagovornika u oči** da biste pokazali da slušate i obraćate pažnju na rečeno.
5. Povremenim klimanjem glave, mimikom ili **jednostavnim riječima "razumijem", "da" potvrdite da slušate**. Ako je sagovornik jako uznemiren predložite mu da duboko udahne ili broji do 10 i nazad da bi se smirio ako ne može da priča.
6. **Tražite povratnu informaciju, kako biste dobili na vremenu**. Povremeno ponovite šta ste čuli ili postavite pitanja da biste pojasnili sebi, ali i da bi osoba sama sebi pojasnila situaciju, te da bi razgovor tekao u pravom smjeru. Pojasnite svoje rečenice primjerima, upoređivanjem i objašnjavanjem, bez suvišnih izjava. **Ponavljajte poruke drugim riječima** da budete razumljivi, **ukoliko vidite da sagovornik ne razumije ili ne reaguje to što govorite**.

Vještina aktivnog slušanja postiže se tehnikom "korak po korak", pri čemu je bitno da:

- a. Odbacite predrasude: Aktivno slušanje znači suzdržati se od vlastitih predrasuda kako biste mogli čuti ono što je zaista rečeno. Iako može biti teško odbaciti predrasude prema protestantima/demonstrantima, posebno zato što se policijski službenici osobno mogu slagati ili ne slagati sa temom javnog okupljanja, policijski službenici kao javni službenici moraju znati da procjenjuju osobu po onome kako se trenutno ponaša, a ne prema vrsti javnog okupljanja na kojem učestvuje. Takođe, ponekad je teško pristupiti bez predrasude u rutinskim, dnevnim situacijama u kojima je uobičajeno da se u većini slučajeva učesnici javnih okupljanja žale na nešto i izražavaju svoje neslaganje.

58 Vođenje policijskih intervjua

Ukoliko kao policijski službenik ne odbacite unaprijed formirano mišljenje i predrasude, nikada nećete biti u stanju "čuti" stvarne, verbalne signale koje morate čuti da biste spriječili opasnost ili pomogli nekome.

- b.** Obratite pažnju na ključne riječi: Postoje ključne riječi na koje uvijek treba obratiti pažnju kao što su "nož", "vidjeće", "ne prilazi mi", "platiće za ovo" i sl. Naravno, uvijek treba voditi računa o svemu što se vidi i čuje i u kojem kontekstu je nešto rečeno.

Nikada ne ignorišite izjave kao što su: "spreman sam natjerati nekoga da plati za ovo", "pokazaću ja svima", "depresivno" ili na pogrdne riječi upućene nekome da je "podmetnuti element".

- c.** Odredite intenzitet izjave, odnosno izgovorenog: intenzitet, odnosno ton glasa kojim se nešto izgovara može biti povišen, umjeren ili nizak. Što je izjava emotivnija i glasnija, veći je intenzitet. Pri tome emocije nisu isto što i glasnoća izjave. Variranje u tonu glasa, npr. upućuje na mnogo emocija iako ne mora biti izgovoreno vrlo glasno. U principu, ako je izjava glasna ili emotivna, ali ne oboje istovremeno, intenzitet je umjeren. Izjava koja nije glasna i nema emocija generalno je niskog intenziteta.

Ako neko čak i vrlo smirenim glasom i bez emocija iznosi prijetnje, treba ih shvatiti ozbiljno. Generalno govoreći, izjave visokog intenziteta su znaci upozorenja.

- d.** Obratite pažnju na sagovornikovo raspoloženje (pozitivno, negativno, normalno, uobičajeno, nenormalno, neuobičajeno) i zašto je takvo: raspoloženje u ovom kontekstu jednostavno znači kako je sagovornik raspoložen. Raspoloženje možete odrediti ako si postavite pitanje: Kakve osjećaje je izrazio ili dao naslutiti sagovornik? Da li je njegovo raspoloženje uobičajeno ili ne za dato vrijeme i mjesto? i sl. Bitno je da dok slušate primijetite odstupanja u raspoloženju i pratite druge znake kod sagovornika.

Iskusan policijski službenik uvijek sluša prigovore i žalbe pri čemu prepoznaje kada se uobičajenim žalbama javlja naznaka novog tona ili kada prigovor dolazi od prividno tihog sagovornika.

Neverbalna komunikacija

U donjoj tabeli je dat okvirni pregled pozitivnih i negativnih reakcija na neverbalne elemente komunikacije: izraz lica, stav tijela, kontakt očima i ton glasa.

	Odbram. stav	Agresivnost	Nestrpljivost, dosada ili nelagoda	Nerazumij. sagovornika	Otvorenost	Entuzijizam
Izraz lica	stisnute usne	stisnuti zubi, napete vratne žile	cupkanje nogom, "lomljenje" prstima	naborano čelo, podignutu obrvu, usiljeno klimanje glavom	osmijeh	osmijeh
Kontakt očima i pogled	pogled u stranu uz minimalan kontakt, stisnute oči	intenzivan kontakt očima	kolutanje očima	bezizražajan pogled, , uz nestabilan kontakt očima	direktan ali ne uperen kontakt očima i klimanje glavom	široko otvorene oči
Udaljenost, orijentacija i stav tijela	tjelesna ukočenost, čvrsto prekrštene ruke i noge, stisnute pesnice	približavanje i ulazak u intimni prostor (oko 30 cm) naglo i prijeteće naginjanje ka sagovorniku slijeganje ramenima, pokreti rukama- neprimjereni, nepristojni ili ponižavajući pokreti	lupkanje prstima, mahanje nogama, tijelo usmjereno prema izlazu, gledanje na sat i predmete u okolini		fleksibilan otvoren stav, otvorene ruke, primicanje bliže sagovorniku, neprekrštene ruke i noge	uspravan stav tijela
Ton glasa	ravan ton glasa	povišen ton glasa	ujednačen ton, ubrzan glas		ujednačen ton glasa	dobro moduliran ton glasa

Principi verbalne deeskalacije sukoba¹²

- **Lična reakcija**

Smirivanje sebe kako bi se “bori se ili bježi” reakcija držala pod kontrolom:

- Fokusirajte se na disanje po tri udisaja u jednoj cjelini
- Opustite tijelo
- Ublažite pogled

Govor tijela:

- Relaksiran, otvoren stav
- Tijelo blago zakrenuto
- Otvorene šake
- Dobar kontakt očima
- Zainteresiran pogled

Razgovor sa samim sobom o ovakvoj eskalirajućoj situaciji:

- Imate vještine uz koje možete prevazići ovo
- Osoba se očito osjeća preplašenom, izvan kontrole, bespomoćno, nepoštovano i imate mogućnost da joj pomognete

- **Lični prostor**

Anksioznost povećava prostor “balona” u kojem osoba osjeća da se nalazi:

- Krenite polako i najavite svoj ulazak u taj prostor, čak i ako pretpostavljate da je to dozvoljeno, (npr. osoba koja je u vašoj nadležnosti)
- Ne prilazite rukama i nogama osobe
- Ponekad je i udaljenost od 1 metra (prosječna duljina ličnog prostora, dužina jedne ispružene ruke) od osobe dovoljno blizu
- Najavite svoju namjeru prije nego dodirnete predmete koji pripadaju osobi

- **Uspostavljanje verbalnog kontakta**

Pristojno pozdravite sve:

- Obraćajte se osobi, ne grupi

- **Budite kratki**

Budući da su tenzije visoke, možda će vam trebati više vremena da osoba kojoj se obraćate procesira informacije i to što joj govorite:

- Koristite samo nekoliko riječi i uporno ponavljajte te iste riječi; ne mijenjajte riječi koje izgovarate

---

12 Prilagođeno prema originalnoj verziji Vanderbilt University Medical Centre, <https://www.vumc.org/wpvp/11-steps-verbal-de-escalation>

- **Identifikujte želje i osjećanja**

Ponekad je priča koju nam neko priča nema puno veze sa njegovim osjećanjima:

- Osluškujte zapravo emocije a ne priču
- Osluškujte postoji li strah, nepoštovanje ili gubitak kontrole

- **Aktivno slušanje**

Dozvolite tišinu:

- Omogućite osobi da se "isprazni"
- Postavite pitanja kako biste dobili pojašnjenja
- Prihvatite da se osoba osjeća kako se osjeća, nemojte negirati njena osjećanja

- **Postavite granice**

Dajte do znanja da se dešava neprihvatljivo ponašanje:

- Budite direktni i odrješiti ali ne pokazujte emocije– recite osobi da prestane sa takvim ponašanjem ako je ono opasno ili neprilično
- Važno je da izgledate vrlo nezabrinuto
- Držite glas mirnim i zauzmite miran stav

Kada-tada izjave:

«Kada budeš [promjena ponašanja na bolje], onda se može desiti [pozitivan rezultat]»

Primjer: "Kada prestanete vikati, onda se možete udaljiti sa ovog mjesta.»

- *Navedite da ste na strani osobe i da znate kako se osjeća i da znate da ta osoba može promijeniti ponašanje. Vi navijate za takvo rješenje situacije. "Onda" mora biti korisno za tu osobu, promjena koja će nastati mora biti dobra za tu osobu.*

Ako-onda izjave/rečenice:

Ako [se ne promijeni negativno ponašanje], onda će se desiti [negativan rezultat]

Primjer: "Ako ne prestanete vikati i psovati, ne možemo dalje razgovarati nego ćemo vas lišiti slobode."

- *Ovo je izjava o posljedicama*
- *Posljedice se moraju jasno izreći*
- *Ne možete imati naredbodavni ton kad izgovarate ovo.*

Zapamtite da se ovdje radi o verbalnoj deeskalaciji sukoba kojom pokušavate spriječiti situaciju u kojoj ćete morati upotrijebiti silu i iskoristiti naredbodavni ton.

- **Dogovorite se ili se dogovorite da se ne možete dogovoriti**
  - Saglasite se sa emocijom koju osoba ispoljava
  - Dajte informaciju, odgovorite na pitanja ako se tiču te situacije ili događaja
  - Ne pojačavajte negativnost i ne dajte lažne informacije ili izjave ili one za koje niste sigurni
  - Ne raspravljajte se i ne branite se
  - Zanimarite nepristojne komentare ili psovke – nastavite širiti granice kako biste kontrolisali situaciju
- **SHVATITE SVE PRIJETNJE OZBILJNO** – ako vam se prijeti, postupite po protokolima

Tehnike relaksacije¹³

Tehnike i vježbe relaksacije su odličan način da se smanji stres. Relaksacija se ne odnosi samo na uživanje i opuštanje u hobiju. To je proces koji smanjuje uticaj stresa na vaše tijelo i um. Tehnike relaksacije mogu pomoći u nošenju sa svakodnevnim stresom, ali i sa raznim bolestima. Predložene blic tehnike relaksacije su besplatne, ne zahtjevaju puno vremena, nose sa sobom vrlo mali rizik od povreda i mogu se upražnjavati bilo gdje.

Ove vještine neće imati dugotrajan efekat, ali su odličan način da sebi podignete raspoloženje u stresnim momentima.

Ponavljanje molitve ili mantre

Polako ili tiho ponavljajte kratku molitvu, motivacionu rečenicu dok vježbate disanje. Ovaj metod posebno odgovara ljudima kojima je jako važna dughovnost ili vjera.

Fokus na disanje

U ovoj jednostavnoj ali moćnoj tehnici dugo, polako i duboko udišete. Tehnika je također poznata kao tehnika disanja iz stomaka ili abdominalno disanje. Kako dišete, tako nježno odvajate um od misli i osjećaja koji vas uznemiruju.

Osmijeh Mona Lize

Namjestite kutove usana u blago povišen položaj- kao da se želite nasmiješiti ali se još niste do kraja nasmiješili.

Kako napola nasmiješeno lice može pomoći?

Emocije se djelimično kontrolišu facijalnim izrazima. Ako se napola smiješite - dobijate miran, spokojan, prihvaćajući izraz lica. Ljudi donekle mogu kontrolisati svoje emocije na taj način. Mogu se osjećati prijemčivijim ako istovremeno i njihova lica odražavaju prihvaćanje.

Upamtite da su tehnike relaksacije – vještina. Kao i sa bilo kojom ili većinom vještina, vaša sposobnost da se opustite povećava se sa usavršavanjem te vještine.

Budite strpljivi sami sa sobom. Ne dozvolite da vaš napor da izvježbate opuštanje ili relaksaciju postane još jedan dodatni stresor.

13 Prema priručniku "Sveobuhvatno planiranje brige za forenzičke pacijente - od prijema do otpusta: Praktikum za forenzičko osoblje", prvo izdanje, 2021, Zajednički program Evropske unije i Vijeća Evrope Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku

Dodatak 2: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja

Uvod

Ovaj pregled dopunjava nacrt Praktikumuma za policijsko intervjuisanje (Praktikum) u koji su, nakon komentara međunarodnog konsultanta,¹⁴ uvrštene konkretne smjernice i odlomak o rješavanju pritužbi o ozbiljnim kršenjima ljudskih prava od strane ovlaštenih osoba, odnosno drugih relevantnih indicija o kršenjima koja su nastala tokom ili u kontekstu istražne aktivnosti, uključujući pripremu (intervju).

Pregled se pored navedenog odlomka (u prilogu) oslanja i na međunarodne standarde i neke od najboljih (domaćih) praksi koje se odnose na okvir istrage namjernog zlostavljanja i drugih ozbiljnih kršenja ljudskih prava.

Pregled treba koristiti zajedno sa drugim sličnim dokumentom koji je konsultant izradio u sklopu svog angažmana pod nazivom Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi sprečavanja zlostavljanja tokom policijskih intervjua.

Ključni standardi i razmatranja

Raspon ljudskih prava i s njima povezane procesne i druge obaveze predviđen je Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (EKLJP) i razrađen u praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) te sumiran u Smjernicama Komiteta ministara Vijeća Evrope za iskorjenjivanje nekažnjivosti za ozbiljna kršenja ljudskih prava, koje je Komitet ministara usvojio 30. marta 2011. godine na 1110. sjednici zamjenika ministara (Smjernice).¹⁵ Smjernice (u Dijelu II, tačka 3) predviđaju da se obaveza istrage prvenstveno odnosi na "ozbiljna kršenja ljudskih prava", odnosno na one radnje u pogledu kojih države imaju obavezu prema Konvenciji, kao i u svjetlu prakse Suda, da donesu odredbe krivičnog zakona. Takve obaveze proizlaze u kontekstu prava na život (član 2. Konvencije), zabrane mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (član 3. Konvencije), zabrane prisilnog rada i ropstva (član 4. Konvencije), te u vezi s određenim aspektima prava na slobodu i sigurnost (član 5, stav 1 Konvencije) i prava na poštivanje privatnog i porodičnog života (član 8. Konvencije).¹⁶

14 Autor Pregleda je angažovan u svojstvu međunarodnog konsultanta za pružanje podrške pri izradi nacrta Praktikumuma. Erik Svanidze je bivši tužilac/šef odjela Ureda glavnog tužioca Gruzije, zamjenik ministra pravde Gruzije, član/ekspert Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja, vodeći član na projektima u pojedinačnim zemljama i regionalnim projektima finansiranim od strane Vijeća Evrope i EU u Turskoj, Moldaviji, Armeniji, Ukrajini i zemljama Balkana. Autor je relevantnih publikacija Vijeća Evrope o efektivnim istragama zlostavljanja i HELP kursa Vijeća Evrope o zabrani zlostavljanja. Magistrirao je međunarodna ljudska prava na Univerzitetu u Lundu, Švedska.

15 Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680695d6e>

16 Vidi Smjernice.

Imajući u vidu sličnost standarda te neophodnih institucionalnih i procesnih aranžmana za saradnju policije (ostalih agencija za provedbu zakona i srodnih tijela) s tužilaštvom i drugim tijelima u sistemu za istraživanje relevantnih kršenja u domaćoj nadležnosti, navedene obaveze se mogu i trebaju rješavati putem istog sistema i mjera. Pojedini incidenti te činjenica i dokaza mogu se i trebaju razmatrati primjenom metodoloških instrumenata i mjera za izgradnju kapaciteta.

Postupanje sa pritužbama, odnosno drugim indicijama zlostavljanja i drugim kršenjima ljudskih prava otkrivenih tokom ili u kontekstu policijskih intervjuja jedan je od segmenata sistema koji bi trebalo uvesti u svrhu suzbijanja takvih incidenata. Odgovarajuća interakcija i saradnja policije, agencija za provedbu zakona i tužilaštva, odnosno drugog(ih) imenovanog(ih) tijela ('interakcija između policije i tužilaštva') ključni je preduslov za postizanje usklađenosti s principima djelotvorne istrage i relevantnim procesnim obavezama.

Prilikom integracije Praktikuma u postojeći sistem i njegove dalje nadogradnje u Bosni i Hercegovini,¹⁷ preporučuje se uzeti u obzir sljedeće standarde i razmatranja.

Nezavisnost

- Službene osobe koje su **odgovorne za istragu, uključujući ključne operativne radnje i donošenje materijalnih odluka** ne bi trebale dolaziti iz istih policijskih (agencija za provođenje zakona) poddjela niti na bilo koji drugi način biti blisko povezane (profesionalno i individualno povezane, podređene) s onima koji su upleteni u događaje.¹⁸
- Zahtjev koji se odnosi na nezavisnost ujedno se odnosi i na **praktične uslove** i zabranjuje preveliko oslanjanje na informacije/materijale koje pružaju upletene osobe.¹⁹
- Također se odnosi i na **ličnu i funkcionalnu nepristrasnost**, uključujući i neuplitanje u istrage, odnosno odluke koje se odnose na navodne žrtve.²⁰

17 Sudeći po raspravama tokom šestog sastanka radne grupe za izradu Praktikuma, održane 5. i 6. decembra 2023. godine u Banja Luci, i intervencija predstavnika javnog tužilaštva, odigrala su se neka kontradiktorna dešavanja, uključujući uvođenje i naknadno neodobravanje Memoranduma o razumijevanju na kantonalnom nivou koji se bavi unapređenjem sistema za istragu zlostavljanja. Aktualni zadatak konsultanta i ovaj Pregled ne obuhvataju osvrt na ta dešavanja.

18 Vidi *Rehbock protiv Slovenije*, Presuda EKLJP-a od 28. novembra 2000. godine, predstavka broj 29462/95, tačka 74; *Mikheev protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 26. januara 2006. godine, predstavka broj 77617/01, tačka 115.

19 *Gharibashvili protiv Gruzije*, Presuda EKLJP-a od 29. jula 2008. godine, predstavka broj 11830/03, tačka 73.

20 *Toteva protiv Bugarske*, Presuda EKLJP-a od 19. maja 2004. godine, predstavka broj 42027/98, tačka 63; *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, Presuda od 24. novembra 2015. godine, (predstavke broj 1451/10, 7260/10 i 7382/10, tačke 146-149. Izvještaj Komiteta za sprečavanje mučenja o posjeti Albaniji u periodu od 23. maja do 3. juna 2005. godine, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2006) 24, tačka 50.

66 Vođenje policijskih intervjua

- Od suštinske je važnosti da se standardi nezavisnosti poštuju već od **početnih faza**, tj. uviđaja, ispitivanja svjedoka, navodnih žrtava i ispitivanja upletenih osoba itd., što je ključno za njihov ishod, te sticanje povjerenja podnositelja pritužbi/žrtava te općeg povjerenja javnosti u vezi s tim.²¹
- Viši standardi i prakse ukazuju na to da istragu trebaju provoditi dovoljno **nezavisni mehanizmi ili institucije**.²²

Temeljnost

- Istrage trebaju obuhvatiti **'sve razumne korake i iskrene napore** na utvrđivanju okolnosti i povreda, ukoliko su počinjene, odgovornih osoba (ako ih ima) te mjere kojima se osigurava da te osobe budu pozvane na odgovornost.
- Zbog različitosti specifičnih okolnosti čak i kod sličnih kršenja (npr. mučenje/namjerno zlostavljanje, upotreba smrtonosne sile itd.), istih konteksta, procesnih, vremenskih i drugih faktora, **nemoguće je izraditi iscrpne ili šablonske liste potrebnih istražnih radnji, intervencija i odluka**. Sud u svojim presudama često u svrhu ilustracije navodi neiscrpnu listu mjera za koje se očekuje da će biti provedene.²³ Drugi međunarodni standardni se u općim crtama osvrću na mjere za koje se uobičajeno očekuje da će biti provedene.²⁴
- Dužnost provođenja istrage se smatra **obavezom djelovanja** (poduzimanje svih razumno potrebnih istražnih i procesnih radnji, donošenje relevantnih odluka), a ne postizanja rezultata u tom smislu.²⁵
- Procesni nedostaci ili greške koje doprinose neuspjehu kasnijih pravnih postupaka predstavljaju propust u poduzimanju svih razumnih koraka kako bi se pribavili dokazi o incidentu i kršenju relevantnih standarda.²⁶

21 *Najafli protiv Azerbejdžana*, Presuda EKLJP-a od 2. oktobra 2012. godine, predstavka broj 2594/07 tačka 52. Vidi također *Cestaro protiv Italije* br. 6884/11, 7. april 2015. godine sa dodatnim referencama.

22 *Najafli protiv Azerbejdžana*, EKLJP presuda od 2. oktobra 2012. godine, predstavka broj 2594/07 tačka 52. Vidi također *Cestaro protiv Italije* br. 6884/11, 7. april 2015. godine sa dodatnim referencama.

23 *Bati i drugi protiv Turske*, Presuda od 3. juna 2004, predstavke broj 33097/96 i 57834/00, tačka 134. "Vlasti moraju poduzeti sve razumne korake kako bi osigurale dokaze o incidentu, uključujući, između ostalog, detaljan iskaz navodne žrtve o optužbama, iskaze očevidaca, forenzičke dokaze i, gdje je primjereno, dodatne medicinske potvrde koje pružaju potpun i tačan opis povreda i objektivnu analizu medicinskih nalaza, posebno u vezi uzroka povreda. Svaki nedostatak u istrazi koji ugrožava sposobnost istrage da utvrdi uzrok povrede ili odgovornu osobu, može dovesti do toga da istraga ne zadovoljava navedeni standard."

24 Istanbulski protokol, tačke 88-106; Mišljenje CEHRC-a, tačka 69; 14. opći izvještaj o radu Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 33.

25 *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, EKLJP [Veliko vijeće] Presuda od 30. marta 2016. godine, predstavka broj 5878/08, tačka 257.

26 *Maslova i Nalbandov protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 24. januara 2008. godine, predstavka broj 839/02, tačke 92-96.

- Isto tako, pravci istrage trebaju se zasnivati na razumnoj sumnji **bez zane-marivanja dokaza koji potkrepljuju navode o krivičnom djelu/kršenju**, odnosno bez nekritičkog prihvatanja dokaza, posebno ako se radi o iskazima policijskih službenika koji negiraju date navode.²⁷

Promptnost

- Promptnost (hitnost postupanja) je neophodna u smislu **osiguranja neop-hodnih dokaza, posebno onih za koje postoji rizik da će biti izgubljeni, degradirani ili kompromitovani**.
- Promptnost se odnosi i na obavezu **pravovremenog provođenja postupa-ka** potrebnih za donošenje konačne odluke ili kažnjavanje onih koji su uplete-ni.²⁸
- Kao što je to slučaj i sa drugim standardima, promptnost je ključna za osigu-ranje povjerenja javnosti u očuvanje vladavine prava **kako bi se spriječilo da javnost stekne dojam da je posrijedi dosluh ili tolerancija nezakonitog postupanja**.

Adekvatna stručnost

- Ne bi trebalo biti **formalno-pravnih, odnosno praktičnih prepreka koje bi ometale postupak**, kako u pogledu administrativnih tako i u pogledu proces-nih i drugih pitanja i ovlasti istražnih organa.
- Postupci bi trebali obuhvatiti ovlasti i stvarno **privremeno udaljenje s duž-nosti osoba pod istragom, te primjenu zaštitnih mjera** kako bi se osigura-lo da navodne žrtve i druge osobe koje daju svoj doprinos postupcima nisu zastrašene ili na drugi način odvracene od učešća u postupcima.²⁹

27 Vidi *Khadisov i Tsechoyev protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 5. februara 2009. godine, predstavka broj 21519/02, tačka 114; Bati i drugi protiv Turske, Presuda EKLJP-a od 3. juna 2004. godine, predstav-ke broj 33097/96 i 57834/00, tačka 134; *Barabanshchikov protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 8. janu-ara 2009. godine, predstavka broj 36220/02, tačka 54; Istanbulski protokol, tačke 88-106; Mišljenje CEHRC-a, tačka 69; 14. opći izvještaj o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 33. Pojedine istrage mogu zahtijevati dodatne ili specifične istražne radnje i procedure.

28 74; *Mikheev protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 26. januara 2006. godine, predstavka broj 77617/01, tačka 109; *Yaman protiv Turske*, Presuda EKLJP-a od 2. novembra 2004. godine, predstavka broj 32446/96, tačke 57, 59.

29 *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Presuda od 4. maja 2001. godine, predstavka broj 24746/94, tačke 125-135; Izvještaj Komiteta za sprečavanje mučenja o posjeti Albaniji u periodu od 13. do 18. jula 2003. godine, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2006) 22, tačka 44; 14. opći izvještaj o aktivnosti-ma Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 34; *Yaman protiv Turske*, Presuda EKLJP-a od 2. novembra 2004. godine, predstavka broj 32446/96, tačka 55. Vidi također *Bekos i Koutropoulos protiv Grčke*, Presuda od 13. decembra 2005. godine, predstavka broj 15250/02, tačka 54; i *Chitayev i Chitayev protiv Rusije*, Presuda EKLJP-a od 18. januara 2007. godine, predstavka broj 59334/00, tačka 164.

Odvraćanje i adekvatnost kažnjavanja

- Iako se zahtjevi vezani za odvrćanje i adekvatnost kažnjavanja prvenstveno odnose na zakonodavni okvir i kažnjavanje, postoje elementi koji su direktno relevantni za interakciju policije i tužilaštva. Ti elementi uključuju obavezu **klasifikacije nalaza u skladu sa zakonodavstvom koje je doneseno u tu svrhu**.³⁰
- Kako bi predmetni sistem(i) osigurao(li) izricanje **odgovarajućih krivičnih, upravnih i disciplinskih kazni** tako da nijedno kršenje prava i nijedna osoba oglašena krivom ne prođe nekažnjeno, taj sistem(i) bi trebao(li) da se sastoji(e) od provođenja relevantnih i koordiniranih/paralelnih postupaka.³¹

Na snazi su i drugi standardi koji se tiču *Nadzora javnosti*, uključujući nadzor koji vrši žrtva, odnosno njen advokat,³² parlamentarnu ili **drugu javnu istragu te postupke utvrđivanja lične ili kolektivne odgovornosti, posebno u ozbiljnijim i visoko profiliranim predmetima**.³³ Zahtjevi koji se na to odnose su izuzetno važni, međutim, nisu neposredno relevantni za interakciju između policije i tužilaštva, osim u pogledu postupaka javne istrage.

Navedeni standardi podrazumijevaju i predlažu dodatna razmatranja u svrhu interakcije između policije i tužilaštva.

- **Preliminarne provjere** ili druge vrste utvrđivanja osnova za pokretanje istrage moraju se smatrati **sastavnim dijelom cjelokupne istrage i zadovoljiti relevantne standarde djelotvornosti**.³⁴

30 *Valeriu i Nicolae Rosca protiv Moldavije*, Presuda EKLJP-a od 20. oktobra 2009. godine, tačke 71-75.

31 *Ali i Ayşe Duran protiv Turske*, Presuda od 8. aprila 2008. godine, predstavka broj 42942/02, tačka 70. Vidi također *Okkali protiv Turske*, Presuda od 16. oktobra 2006. godine, predstavka broj 52067/99, tačka 71. Izvještaj Komiteta za sprečavanje mučenja o posjeti Albaniji u periodu od 13. do 18. jula 2003. godine, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2006) 22, tačka 38. Ovo je rezultiralo preporukom da se "disciplinska odgovornost službenika agencija za provođenje zakona koji su upleteni u slučajevne zlostavljanja treba sistematski ispitivati, bez obzira na to da li nepropisno postupanje službenika predstavlja krivično djelo." *Ibid*, tačka 41. Vidi također tačku 27 14. općeg izvještaja o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja.

32 14. opći izvještaj o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 36.

33 Trebali bi biti dosljedno informisani o napretku istrage i glavnim donesenim odlukama i imati pravo da zatraže provođenje istražnih radnji i ospore propuste ili zaključke putem odgovarajućeg sudskog preispitivanja. Vidi *Valeriu i Nicolae Rosca protiv Moldavije*, Presuda EKLJP-a od 20. oktobra 2009. godine, tačke 71- 75; *Abdülsamet Yaman protiv Turske*, Presuda EKLJP-a od 2. novembra 2004. godine, predstavka broj 32446/96, tačka 55; *Öneryıldız protiv Turske*, Presuda EKLJP-a [Veliko vijeće] od 30. novembra 2004. godine, predstavka broj 48939/99, tačke 111-118, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-67614>

34 *Gharibashvili protiv Gruzije*, Presuda EKLJP-a od 29. jula 2008, predstavka broj 11830/03, tačke 70-71.

- Obaveza pokretanja istrage nastupa kada nadležni organi zaprime **vjerodostojne navode ili druge dovoljno jasne indicije** koje ukazuju na počinjenje ozbiljnog kršenja prava. Istragu bi trebalo pokrenuti u tim okolnostima **čak i ako nije uložena formalna pritužba**.³⁵

Neki od primijenjenih modela i specifičnih rješenja

Kriteriji nezavisnosti i stručnosti uglavnom se odnose na institucionalne i pravne parametre i razmatranja koja, u pravilu, zahtijevaju zakonodavne ili druge složene mjere i rješenja. Ti kriteriji istovremeno podrazumijevaju, ali se i razvijaju kroz razmatranje zahtjeva *temeljitosti i promptnosti*. Premda se navedeni kriteriji tiču provođenja *neposrednih istražnih aktivnosti (i donošenja određenih procesnih odluka)*, njihova primjena se osigurava putem regulatornih, metodoloških i praktičnih mjera, te mjera za izgradnju kapaciteta, kao i putem izdvajanja potrebnih ljudskih, finansijskih i drugih resursa.

Iako Sud u Strasbourgu nije išao toliko daleko da podrži stvaranje posebnih i nezavisnih tijela za istrage o postupanju policije, na taj korak su se odlučili neki međunarodni instrumenti. Primjer toga je Istanbulski protokol.³⁶ Od navedenih tijela se očekuje da budu nezavisna i opremljena odgovarajućim tehničkim i administrativnim osobljem. Navedena tijela također trebaju imati pristup nepristranom pravnom savjetovanju kako bi se osiguralo da se u okviru istrage prikupljaju prihvatljivi dokazi koji se mogu koristiti u krivičnim postupcima. Stoga puni raspon resursa i ovlasti države članice treba biti dostupan takvim tijelima, kojima istovremeno treba omogućiti traženje pomoći od međunarodnih eksperata iz oblasti prava i medicine.³⁷ Nezavisne komisije mogu doprinijeti djelotvornosti istraga od samog početka. Također su u dobroj poziciji da osiguraju da su pokrenute disciplinske, upravne i/ili krivične mjere na osnovu njihovih nalaza, ako je to primjenjivo.³⁸

Takav postupak u određenoj mjeri podržava Komitet za sprečavanje mučenja (CPT), koji uzima u obzir pretežno vodeću ulogu tužilaštva u krivičnom pravosuđu i, u kontekstu interakcije s nezavisnim tijelom za pritužbe na postupanje policije, navodi sljedeće:

35 *Bati i drugi protiv Turske*, Presuda od 3. juna 2004, predstavke broj 33097/96 i 57834/00, tačka 100; *97 članova Gldani Kongregacije Jehovinih svjedoka i 4 druge osobe protiv Gruzije*, Presuda od 3. maja 2007. godine, predstavka broj 71156/01, tačka 97. 14. opći izvještaja o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 27.

36 Istanbulski protokol, tačka 85.

37 *Ibid*, tačka 87.

38 *Ibid*, tačka 119. Vidi također Mišljenje CEHRC-a, tačka 83.

70 Vođenje policijskih intervjua

“[R]adi jačanja povjerenja javnosti, može se smatrati prikladnim da takvo tijelo bude ovlašteno da predmet direktno proslijedi CPS-u [Crown Prosecution Service, (op.prev. Javno tužilaštvo u Ujedinjenom Kraljevstvu) na razmatranje o tome da li je neophodno pokrenuti krivični postupak.”³⁹

Standardi o postupcima osmišljenim da se otkloni sumnja u nezavisnost istrage zlo-stavljanja, drugih ozbiljnih kršenja ljudskih prava ili zloupotreba koje se mogu pripisati agencijama za provedbu zakona, potvrđeni su uvođenjem posebnih, prije svega insti-tucionalno nezavisnih mehanizama ili sistema za provođenje istrage u zemlji, koji su odvojeni od policije/agencija za provedbu zakona. U zemljama Evrope osnivaju se i ra-zvijaju različita tijela/institucije u kojima se ogleda specifičnost pravnog i drugih okvira tih zemalja, njihova tradicija i drugi faktori. Tijela poput Ureda za postupanje policije (Nezavisni ured za postupanje policije, IOPC/ranije Nezavisna komisija za pritužbe na rad policije),⁴⁰ Ombudsmana za policiju Sjeverne Irske,⁴¹ Nezavisnog odbora za prituž-be na rad policije u Mađarskoj,⁴² Norveškog ureda za istragu policijskog postupanja,⁴³ Odbora P u Belgiji,⁴⁴ Specijalne istražne službe u Gruziji⁴⁵ i drugih sličnih tijela u drugim zemljama temelje se na načelu konkretnih institucionalnih garancija ojačane auto-nomije ili nezavisnosti od policije pa čak i izvršne vlasti općenito.

---

39 Izvještaj Komiteta za sprečavanje mučenja o posjeti Ujedinjenom Kraljevstvu i Isle of Man u periodu od 8. do 17. septembra 1999. godine, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2001) 6, tačka 55.

40 Vidi www.policeconduct.gov.uk

41 Vidi www.policeombudsman.org, pristupljeno dana 05.12.2013.

42 Vidi www.panasztestulet.hu/index.php?link=en_main.htm, pristupljeno dana 05.12.2013.

43 Vidi www.spesialenheten.no/Mainpage/tabid/5240/language/en-GB/Default.aspx, pristupljeno dana 05.12.2013.

44 Vidi <https://comitep.be/index.html>

45 Vidi <https://sis.gov.ge/en/>

Brojne zemlje su se odlučile na **pristup zasnovan na tužilaštvu** u istrazi ozbiljnih kršenja ljudskih prava i s tim povezanih kršenja koja se mogu pripisati policiji/agencijama za provedbu zakona. Osnovni postupci podrazumijevaju inicijalne, ali konkretne propise, postupke, praktične mjere i metodološke instrumente pomoću kojih se osigurava njihovo rano uključivanje, kao i konkretne metode obavještanja i obaveze policije i svih drugih aktera, isključiva ovlaštenja u pogledu provođenja i/ili usmjeravanja istražnih aktivnosti te donošenja relevantnih odluka.⁴⁶

Većina sistema koji primjenjuju pristup zasnovan na tužilaštvu dalje se razvijaju i s vremenom uvode **specijalizaciju, uključujući i formiranje pododjela, odnosno tužilaštava koja rade na predmetima ove vrste.**⁴⁷

Istovremeno, sa odlučujućim sveobuhvatnim ciljem osmišljavanja i odabira modela istrage ozbiljnih kršenja ljudskih prava koja se mogu pripisati policiji, drugim agencijama za provođenje zakona ili njihovim drugim zloupotrebama, a koji bi bili dovoljni (u okolnostima specifičnim za državu) da se izbjegne dojam da se radi o dosluhu ili tolerisanju nezakonitih radnji i sticanje povjerenja javnosti u tom pogledu, neki od pravnih sistema primjenjuju procedure osmišljene u ministarstvu unutrašnjih poslova. Međutim, te procedure podrazumijevaju odvajanje od policijske hijerarhije i visok stepen institucionalne autonomije, što se odnosi i na budžet i kretanje u karijeri te druge relevantne faktore.⁴⁸

Općenito, institucionalni i slični postupci za istragu ozbiljnih kršenja ljudskih prava koja se mogu pripisati policiji (drugim agencijama za provedbu zakona) mogu se kategorizovati kako slijedi.

46 Vidi Komunikaciju Crne Gore u vezi sa predmetom Siništaj i drugi protiv Crne Gore (predstavka broj 1451/10) [https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD\(2022\)667E](https://hudoc.exec.coe.int/eng?i=DH-DD(2022)667E). Treba napomenuti da je u okviru jednog od projekata Vijeća Evrope, konsultant učestvovao u procjeni adekvatnosti predmetnih mjera i dao svoj doprinos u izradi izvještaja u kojem se navodi sljedeće: "Dana 27. juna 2019. godine, Vrhovni državni tužilac izdao je obavezujuća uputstva općeg karaktera svim tužiocima nalažući im da Vrhovnog državnog tužioca obavještavaju o predmetima u kojima postoji razumna sumnja da je došlo do kršenja člana 3 Konvencije, naročito ako se radi o krivičnim djelima nasilja, mučenja i teških tjelesnih povreda koje su počinili policijski službenici ili službenici Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. U uputstvima se dalje vrlo općenito navodi da će svako tužilaštvo provesti detaljnu individualnu analizu predmeta unutar svoje stvarne i mjesne nadležnosti, ovisno o fazi postupka, poduzetim mjerama za pronalaženje počinitelaca krivičnih djela, i osigurati da se "počinilac neće sakriti i pobjeći, i da će se pronaći i prikupiti tragovi krivičnog djela i predmeti koji bi mogli poslužiti kao dokaz, te omogućiti analizu već prikupljenih obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka." Navedeno u suštini pruža vrlo malo konkretnih uputa ili smjernica osim da se evidentiraju navodi optužbe, obavi medicinski pregled i "poduzmu mjere i radnje radi osiguranja hitne, nezavisne i efektivne istrage". Malo je objašnjenja o tome kako bi te mjere i radnje trebale izgledati, osim uputstva da je potrebno poduzeti mjere za identifikaciju osumnjičenih i sprečavanje bilo kakvog prikrivanja ili bijega... uz obavezu izvještavanja Vrhovnom državnom tužilaštvu u predviđenom roku."

47 Na primjer, tužilački sistem u Moldaviji <https://procuratura.md/index.php/despre-noi/structura.html> (na rumunjskom) i Sloveniji <https://www.dt-rs.si/about-specialized>

48 Latvijski ured za unutrašnju sigurnost, https://www.idb.gov.lv/lv/informativi-materiali/informativie_materiali_internal-security-bureay.pdf

OSNOVNI MODELI

POVEZANO u sastavu ministarstva POLICIJA	NEPOVEZANO u sastavu ministarstva POLICIJA	ODVOJENO od izvršne vlasti	PRAVOSUĐE
+ OJAČANE GARANCIJE (imenovanje, budžet)	Pod kontrolom izvršne vlasti	Izvan kontrole izvršne vlasti	Kada nije u sastavu MUP-a
LATVIJA (unutrašnja sigurnost)	NORVEŠKA (BIPA)	ODBOR "P" i njegov Odjel za istrage Specijalna služba za istrage Gruzije	TUŽILAŠTVO MOLDAVIJA SLOVENIJA
TUŽILAŠTVO	TUŽILAŠTVO	TUŽILAŠTVO	

Dalja interakcija i saradnja/uloga policijskih struktura

Treba striktno **razlikovati istrage koje će se provoditi u okviru krivičnog postupka**, odnosno u vezi sa ozbiljnim kršenjima ljudskih prava za koje je propisana kazna u krivičnom zakonu, i disciplinskih i upravnih postupaka te postupaka/intervencija na nivou rukovodstva. Uzimajući u obzir međunarodne standarde, posebno one koji se odnose na nezavisnost i nepristranost istraga, specijalizirane policijske strukture (jedinice za profesionalne standarde/internu kontrolu i slične jedinice) trebale bi imati pravo i obavezu provođenja vrlo ograničenog broja radnji u pripremnom stadiju istrage koja se provodi u skladu sa zakonom o krivičnom postupku i krivičnom gonjenju teških oblika zlostavljanja. Ako nadležnost za takve slučajeve i angažman tužioca nisu odmah osigurani, tj. odmah po evidentiranju indicije da je došlo do zlostavljanja, to predstavlja kršenje relevantnih standarda i čini poduzimanje procesnih i drugih radnji i postupaka uzaludnim. Za te i slične svrhe, neki pravni sistemi uveli su striktnu podjelu odgovornosti u odnosu na obaveze i ovlaštenja predstavnika policije i preduslove vezano za indicije o počinjenju navedenih djela. Navedene obaveze su ograničene na sljedeće:

- evidentiranje indicije(a) i obavještanje tužioca i policijskog rukovodstva;
- utvrđivanje lokacije (navodne/pretpostavljene) žrtve(i) i određivanje zaštitnih mjera za nju/njega/njih.
- osiguranje odgovarajuće medicinske pomoći/inicijalni medicinski pregled žrtve(i)/drugih osoba ili osiguranje dokumentacije o medicinskoj i forenzičkoj procjeni;
- osiguranje lica mjesta, odnosno lokacije incidenta i stvarnih dokaza, uključujući predmete korištene tokom zlostavljanja, evidenciju/dokumentaciju u vezi sa otiscima prstiju, tjelesnim tekućinama i nitima, itd.

Kada se radi o krivičnim istragama, u nekim pravnim sistemima specijalizirani/delegirani policijski službenici mogu biti ili su uključeni u posebne istražne/obavještajne aktivnosti.

Međutim, relevantni disciplinski mehanizmi (komisije) i drugi policijski organi provode disciplinske i upravne postupke/postupke na nivou rukovodstva, koji su usklađeni s krivičnim istragama/postupcima (gdje je to primjereno/pokrenuto).

Garancija djelotvornosti

Istražni sistemi trebaju imati na raspolaganju adekvatne finansijske i tehničke resurse i osposobljene pravne, medicinske i druge kadrove. Istražni sistemi moraju biti adekvatno finansirani i opremljeni. U Istanbulskom protokolu se naglašava da: "Osobe koje provode istragu moraju na raspolaganju imati sve neophodne budžetske i tehničke resurse za djelotvornu istragu."⁴⁹

Članovi istražnih timova i stručne osobe koje im pomažu u radu moraju biti adekvatno osposobljene i posjedovati dovoljna stručna znanja u svojim poljima rada. Istanbulski protokol stoga i naglašava potrebu za "konkretnom osnovnom obukom".⁵⁰

Komiteet za sprečavanje mučenja (CPT) je također naglasio značaj adekvatne obuke i stručnosti u svojim izvještajima o posjetama.⁵¹

ESLJP je istakao važnost odgovarajuće obuke specijaliziranog osoblja koje učestvuje u istrazi, poput vještaka sudske medicine.⁵²

Ovu vrstu istraga treba evaluirati u okviru koherentnog, jedinstvenog, domaćeg sistema na osnovu tačnih **statističkih podataka o podnesenim pritužbama, provedenim istragama, provedenim sudskim postupcima i izrečenim kaznama.**

Nadležni organi trebaju **kontinuirano informisati javnost i osoblje agencija za provedbu zakona** o istragama zlostavljanja koje se provode, o težini utvrđenog zlostavljanja i mjerama koje su u vezi s tim poduzete.⁵³

---

49 Istanbulski protokol, tačka 80.

50 *Ibid*, tačke 89, 90, 131, 162, 305.

51 Saopštenje za javnost Komiteta za sprečavanje mučenja o Čečenskoj Republici Ruske Federacije od 10. jula 2003. godine.

52 Vidi *Barabanshchikov protiv Rusije*, Presuda od 8. januara 2009. godine, predstavka broj 36220/02, tačka 59.

53 Vidi E. Svanidze, *Djelotvorna istraga zlostavljanja*. Smjernice za evropske standarde, Drugo izdanje, Vijeće Evrope, Strasbourg, 2013. str 64-65.

Dodatak N1

Nacrt praktikuma za postupanje sa pritužbama

Postupanje sa pritužbama osobe koja se intervjuiše i indicijama o zlostavljanju (druga ozbiljna kršenja ljudskih prava)

Ovaj praktikum je izrađen kao element cijelog seta regulatornih i metodoloških instrumenata o postupanju sa osobama lišenim slobode, koji su podvrgnuti drugim prisilnim mjerama od strane policije, ili su na predmetom drugim nametljivih aktivnosti od strane policijskih organa. Fokusira se na intervjuisanje i privođenje, pripremne i druge aktivnosti.

Dio koji se bavi procedurama ulaganja pritužbi ograničen je u skladu sa ovim na postupanje sa pritužbama u ovom kontekstu i ne obuhvata cijeli spektar mehanizama zaštite i standarda provođenja istrage zlostavljanja ili drugih oblika ozbiljnih kršenja ljudskih prava.⁵⁴

Ključni standardi koji su primjenjivi u ovom smislu predviđaju⁵⁵ da:

- Procedure koje se primjenjuju u kontekstu policijskih intervjua trebaju osigurati da se pritužbe ili druge indicije o zlostavljanju i drugim oblicima ozbiljnih kršenja ljudskih prava odmah prijavljuju nadležnim organima zaduženim za njihovo razmatranje i/ili da se primjenjuju druge važeće procedure prema kojima se potrebne istrage **započinju bez odlaganja**.
- Službenici/tijela koja postupaju po pritužbama, dalje istrage/postupci i donošenje nezavisnih odluka, trebaju biti **nezavisni**, tj. niti iz istih policijskih (agencija za provođenje zakona) poddjela ili na neki drugi način usko vezani (profesionalno ili individualno međusobno vezani, podređeni) za osobe koje su uključene u događaje niti odgovorni za krivično gonjenje po osnovu pritužbi; osim toga, viši standardi i praksa sugerišu da istragu treba voditi potpuno nezavisni mehanizam ili institucije; to se odnosi na ličnu i funkcionalnu nezavisnost uključujući neuplitanje u istrage ili odluke u vezi sa navodnim žrtvama.

54 Pritužbe i navodi o korupciji, drugim zloupotrebama, nepravilnostima rješavaju se u skladu sa relevantnim standardima i propisima koje je pokriva ovaj Praktikum.

55 Vidi 14. opći izvještaj o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf (2004) 28, tačka 27; Istanbulski protokol, tačka 100; Smjernice o iskorjenjivanju nekažnjivosti za ozbiljna kršenja ljudskih prava. Standardi se odnose na temeljitost, učešće žrtve i druge zahtjeve koji, međutim, vrijede za daljnje razmatranje pritužbi/istrage i van opsega su ovog praktikuma.

- Trebaju postojati zakonski osigurane i **praktično dostupne mogućnosti za prijavljivanje navoda**, slanje bez odlaganja necenzorisane pisane prepiske nadležnim organima i nadležnim tijelima, kao i sigurnog i povjerljivog pristupa osoba lišenih slobode višim službenicima i vladinim ustanovama, sudskim ili tužilačkim organima, te tijelima specijalizovanim za postupanje po pritužbama kao i inspekcijama ili monitoring mehanizmima na domaćem i međurodnom nivou.⁵⁶

Komitet za sprečavanje mučenja preporučuje da svi navodi koji se odnose na sumnjivo ponašanje policijskih službenika u smislu mučenja i zlostavljanja moraju biti direktno ispitani u krivičnom postupku, bez da se čekaju rezultati interne istrage policijskog službenika koje se sumnjiči za zlostavljanje.

Postupanje sa pritužbom osobe koja se intervjuiše

- Osoba koja se poziva na intervju ili je prisutna u policijskim prostorijama policijske prostorije (ili je predmetom primjene odgovarajućih službenih policijskih mjera i radnji na terenu) može u svakom momentu uložiti formalnu usmenu ili pisanu pritužbu i zahtijevati da je podnese.
- Odgovarajuća službena policijska mjera ili radnja može biti pregled ili pretres, prikupljanje obavještenja od građana zadržanih na licu mjesta događaja, provjera identiteta, ograničenje kretanja, osiguranje lica mjesta, lišenje slobode, itd., koje policijski službenik poduzima prema vlastitoj odluci u skladu sa zakonom ili po zakonitom naređenju nadređenog policijskog službenika.
- Policijski službenik/ca koji zaprimi pritužbu ili je obaviješten o pritužbi odmah omogućava osobi koja se intervjuiše da formuliše i uputi pritužbu. Također o tome unosi relevantnu bilješku u zapisniku (ako je pritužba upućena dalje) ili daje osobi propisani obrazac, odnosno olovku i papir kako bi osoba zapisala pritužbu.
- Obavještava osobu koja želi podnijeti pritužbu o mogućim zvaničnim putevima za podnošenje pritužbe tužilaštvu, ombudsmenima ili drugoj nadležnoj domaćoj instituciji. Policijski službenik/ca formalno unosi pritužbu u evidenciju pritužbi, šalje je u zatvorenoj koverti Jedinici za profesionalne standarde ili obavještava dežurnog tužioca.

⁵⁶ *Ibid*, vidi također 27. opći izvještaj o aktivnostima Komiteta za sprečavanje mučenja, Komitet za sprečavanje mučenja/Inf(2018)4.

76 Vođenje policijskih intervjua

- Ako i kada god policijski službenik/ca primijeti indicije da je došlo do zlostavljanja ili drugog ozbiljnog kršenja ljudskih prava (šta god da je od nabrojanog primjenjivo) a dotična osoba odluči da ne podnese formalnu pritužbu, službenica ili službenik bez odlaganja obavještavaju nadležno tužiteljstvo (nadređenog policijskog rukovoditelja ili rukovoditeljicu).
- Rukovodilac dostavlja zahtjev za pokretanje unutrašnjeg postupka Jedinici za profesionalne standarde, a i sam službenik direktno dostavlja prijavu Jedinici za profesionalne standarde.
- Intervju se odlaže ili prekida do dolaska tužiteljice ili tužioca/nadležne službene osobe ili do zaprimanja njihovih uputstava, osim ako nije moguće odložiti ili je neophodno nastaviti intervju zbog legitimnih interesa istrage (procedure prema kojoj se intervju vodi (ili će se voditi). Intervju se odlaže ili prekida također i kako bi se uzelo u obzir (i uključujući) psihičko stanje osobe koja se intervjuje;⁵⁷
- Policijski službenik/ca vodi intervju u osiguranom prostoru, poželjno je da je to prostorija za intervju, do dolaska ili po zaprimanju uputstva tužiteljice ili tužioca (nadležnog službenog lica). Također se suzdržava od daljih traženja potvrda navoda o zlostavljanju ili prikupljanja dokaza u tom smislu.

---

57 Vidjeti gornji odlomak o medicinskoj procjeni/postupanju sa osobom koja se intervjuje.

Dodatak 3: Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi za sprečavanje zlostavljanja tokom vođenja policijskog intervjua

Uvod

Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi za sprečavanje zlostavljanja u toku policijskog intervjua nadopunjuje nacrt Praktikumuma za vođenje policijskih intervjua (u daljem tekstu: Praktikum) izrađenog uz stručnu pomoć međunarodnog konsultanta.⁵⁸ Praktikum stavlja težište na standarde o zabrani zlostavljanja, uključujući i relevantne osnovne norme i standarde iz Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), razrađene kroz sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), te praksu i preporuke Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja (CPT) date pojedinačnim zemljama i određene izvedene međunarodne tekstove⁵⁹ koji su na odgovarajući način obuhvaćeni njegovim odredbama.

Tako se pored sažimanja glavnih elemenata Pregled poziva i na međunarodne standarde i neke od najboljih (domaćih) praksi za sprečavanje zlostavljanja u toku i u kontekstu intervjua, pri čemu se taj pojam koristi i tumači isto kao i u Praktikumumu.

Osim toga, Pregled treba koristiti zajedno sa još jednim dokumentom izrađenim u okviru konsultantovog angažmana. Radi se o Pregledu međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja.

Suština ljudskih prava relevantnih i primjenjivih na vođenje i opšti kontekst policijskog intervjua je zabrana i sprečavanje zlostavljanja. Međutim, ona obuhvataju i **pravo na slobodu i sigurnost**, konkretno zahtjeve iz člana 5. EKLJP u pogledu dostatnosti informacija o razlozima za lišenje slobode i ispitivanje, implikacijama trajanja policijskog lišenja slobode i druge standarde vremenskih rokova vezanih za ispitivanje osumnjičenih; **pravo na pravično suđenje**, sa standardima iz člana 6. EKLJP o zaštiti od samoinkriminacije i učinkovitom ostvarivanju prava na neiznošenje odbrane, prezumpciji nevinosti, pravu na odbranu, osiguravanju adekvatnih prostorija (povjerljivost, okruženje) za kontakt sa advokatom, osiguranje drugih garancija za pravično suđenje,

58 Autor Pregleda je angažovan u svojstvu međunarodnog konsultanta za pružanje podrške pri izradi nacrta Praktikumuma. Erik Svanidze je bivši tužilac/šef odjela Ureda glavnog tužioca Gruzije, zamjenik ministra pravde Gruzije, član/ekspert Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja, vodeći član na projektima u pojedinačnim zemljama i regionalnim projektima finansiranim od strane Vijeća Evrope i EU u Turskoj, Moldaviji, Armeniji, Ukrajini i zemljama Balkana. Autor je relevantnih publikacija Vijeća Evrope o djelotvornim istragama zlostavljanja i HELP kursa Vijeća Evrope o zabrani zlostavljanja. Magistirao je međunarodna ljudska prava na Univerzitetu u Lundu, Švedska.

59 Uključujući Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope za iskorjenjivanje nekažnjivosti za teška kršenja ljudskih prava koje je Komitet ministara usvojio na 110. sjednici zamjenika ministara 30. marta 2011. godine (Smjernice).

78 Vođenje policijskih intervjua

prevođenje, prihvatljivost dokaza u skladu sa opštim principom pravičnosti i relevantnim testovima, stvarni procesni status osobe koja daje izjavu (osumnjicheni/svjedok) u vezi sa ispitivanjem osumnjičenih i optuženih u krivičnom postupku kao i diktiranje i sadržaj izjava (pouzdanost), imunitet za svjedoke, postupanje sa iskazima "rekla-kazala", procesno tretiranje ispitivanja svjedoka sa zaštitom identiteta i drugih svjedoka pod posebnim mjerama zaštite ili drugim procesnim mjerama. Tu su i razmatranja o **drugim pravima**, naročito na **poštovanje privatnog i porodičnog života** (član 8. EKLJP) koja su relevantna za policijske intervjue. Ona su obuhvaćena Praktikumom, ali su izvan opsega ovog Pregleda i zadatka.

Član 3.

Niko neće biti podvrgnut mučenju, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Najvažniji standardi o zabrani zlostavljanja i policijskim intervjuiima

Bez obzira na činjenicu da Evropska konvencija o ljudskim pravima ne sadrži značajniji broj normi vezanih za zabranu zlostavljanja, koje se zapravo svode na samo jednu rečenicu u odredbi člana 3., opseg njene primjene i s njom povezani skup standarda koji su pobliže propisani u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, relevantnim izvedenim instrumentima i aktivnostima Komiteta za zabranu mučenja i njegovoj praksi, obuhvataju širok spektar pitanja koji se kontinuirano proširuje.

Zahtjevi vezani za i primjenjivi na policijsko intervjuisanje proističu iz **pojmovu mučenja, nehumanog, ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja** i njihovih definirajućih elemenata, uključujući minimalni intenzitet patnje i relevantni "prag" prema kojem se razlikuju od prihvatljivog postupanja i koji razlikuju mučenje od drugih oblika kršenja prava. Zbog toga se u Praktikumumu predlažu njihove proširene definicije, navedene u nastavku, radi lakše buduće upotrebe i primjene.

Zabrana zlostavljanja je **apsolutno pravo**, budući da ni član 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima ni drugi međunarodni instrumenti ne predviđaju izuzetke niti odstupanja od tog prava. Zabrana je zadržala svoj status imperativne međunarodne norme koja ima prioritet nad drugima, uprkos tvrdnjama da predstavlja prepreku u borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala i sličnim pokušajima da se ospori njen apsolutni karakter. Ponašanje pojedinca, narav krivičnog djela, ili potreba da se zaštiti život ili druge vrijednosti ne mogu biti ni opravdanje, a ni motiv za mučenje ili bilo koji drugi oblik zlostavljanja. Osim toga, **ne postoje dosljedni dokazi o tome da je zlostavljanje djelotvorno** u borbi protiv ovih izazova ili njihovom prevazilaženju.

Zlostavljanje

Ovaj termin se često koristi kako bi se obuhvatila ili zamijenila kompleksna fraza, pojmovi koji se koriste za imenovanje ljudskog prava na koje se odnosi zabrana. 'Mučenje', 'neljudsko' i 'ponižavajuće' su tri međusobno povezana, ali različita elementa koja opisuju opseg zabrane i razlikuju ih od postupanja i kažnjavanja koje ne predstavlja zlostavljanje. Riječ 'okrutno' inkorporirana u dokumente UN-a i neke druge dokumente označava nivo patnje koji podrazumijeva zlostavljanje i u sva tri krajnja elementa. Evropski instrumenti su se, u skladu sa ovim, opredijelili da ga ne preciziraju.

Mučenje

Ozbiljna duševna ili fizička bol ili patnja posebnog intenziteta i okrutnosti koju podrazumijeva riječ mučenje, namjerno nanescena kako bi se postigla određena svrha, kao što je pribavljanje informacija, kažnjavanje ili zastrašivanje koje se može pripisati državi, njenim službenicima i to u rasponu od neposrednog nanošenja do prihvatanja nanescene boli, uključujući bol u smislu ozbiljne fizičke ili duševne patnje koju trpe pojedinci.

Nehumano postupanje ili kažnjavanje

Djelovanje (propust da se djeluje) koje rezultira ozbiljnim duševnim ili fizičkim bolom ili patnjom necivilizirane, okrutne prirode koja premašuje minimalni nivo grubosti, ali ne dostiže relevantni prag mučenja, a što se primarno odnosi na pribjegavanje fizičkoj sili koja nije nužno neophodna kao reakcija na ponašanje žrtve.

Ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje

Djelovanje (propust da se djeluje) koje rezultira ozbiljnom, predominantno duševnom patnjom, koju karakteriše pogoršanje stanja, osjećaj poniženosti, te agonija ili fizička patnja, koja se može kombinirati sa ili je može uzrokovati poticanje osobe da djeluje suprotno njenoj ili njegovoj volji ili savjesti, koje prevazilazi minimalni nivo okrutnosti ali ne dostiže relevantni nivo mučenja. Može biti dovoljno i da je žrtva ponižena u vlastitim očima, čak ako to i nije slučaj u očima drugih.

80 Vođenje policijskih intervjua

U predmetu *Gäfgen protiv Njemačke* koji se bavio **namjernim zlostavljanjem**, Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava je potvrdilo da nije dozvoljen izuzetak od zbrane, čak ni da bi se spasio život pojedinca.⁶⁰ Podnosilac predstavke je bio osumnjičen za otmicu djeteta. Kako bi otkrio gdje se dijete nalazi **prijećeno mu je mučenjem**, uključujući i veliku bol koju će mu nanijeti za to posebno obučena osoba (i seksualnim zlostavljanjem od strane drugog pritvorenika).

Evropski sud za ljudska prava razmatrao je **posebne tehnike intervjuisanja**, uključujući i one korištene protiv osoba osumnjičenih za terorizam. U predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* Sud je zaključio da tzv. "pet tehnika" koje uključuju "stajanje uz zid" (gdje se pritvorenici prisiljavaju da satima stoje u stresnom položaju), "kapuljaču" (stalno držanje vreće preko glave pritvorenika, osim u toku saslušanja), izlaganje neprekidnoj buci, uskraćivanje sna, uskraćivanje hrane i pića, predstavljaju kršenje zbrane zlostavljanja (član 3. EKLJP).⁶¹

Apsolutna zabrana upotrebe mučenja i drugih oblika zlostavljanja, što naročito uključuje i kontekst policijskih intervjua i drugih oblika prikupljanja informacija i dokaza, se primarno **ostvaruje kroz odredbe odgovarajućeg materijalnog krivičnog zakonodavstva** (treba znati da je čak i prijetnja mučenjem izričito propisana kao krivično djelo u nekim jurisdikcijama)⁶² i rigorozno poštivanje **obaveze djelotvorne istrage navoda o zlostavljanju**.⁶³

Općenito, pored zaštite od samoinkriminacije i drugih procesnih garancija u krivičnom postupku predviđenih standardima pravičnog suđenja,⁶⁴ tehnike i metodologije koje se upotrebljavaju tokom intervjuisanja trebaju biti brižljivo osmišljene i primjenjivane, čak i u kontekstu borbe protiv organizovanog kriminala, terorističkih aktivnosti i drugih aktuelnih i najopasnijih kriminalnih aktivnosti. U kontekstu zabrane zlostavljanja trebaju biti (daleko) ispod propisanog minimuma intenziteta.

Postoje različiti **pristupi vođenju policijskog (procesnog) intervjua** koji su odraz pravne osnove i ključnih karakteristika prevladavajućeg sistema u datoj jurisdikciji. To

60 *Gäfgen protiv Njemačke*, presuda velikog vijeća ESLJP-a od 1. juna 2010., br. predstavke 22978/05, tačka 107.

61 *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda ESLJP-a od 18. januara 1978., br. predstavke 5310/70, tačka 163.

62 Pored odredbi članova 144.¹ "Mučenje" i 144.³ "Ponižavanje i nehumano postupanje", Krivični zakon Gruzije u članu 144.² sadrži i odredbu o "Prijetnji mučenjem". <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=252>

63 Vidi Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja (koji je izradio konsultant u sklopu ovog angažmana).

64 Vidi *Ibrahim i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda velikog vijeća ESLJP-a od 13. septembra 2013., br. predstavki 50541/08, 50571/08, 50573/08 i 40351/09, tačke 249-311 (sa dodatnim referencama).

mogu biti PEACE i slične metode (koje uglavnom prati Praktikum) koje su u većoj mjeri zasnovane na **suzdržavanju od optužujućeg stava**, kao i REID i slične tehnike koje sugeriraju primjenu rigidnijih i invazivnijih pristupa saslušanju.⁶⁵ Takve tehnike su više usmjerene na aktivno pritiskanje/suočavanje osobe koja je predmet intervjua sa argumentima, itd., kada je to neophodno i uz dodatne mjere zaštite.

Praktikum se s pravom u izvjesnoj mjeri osvrnuo i na njih.

Izbalansirani i dobro razrađeni (uključujući i kontinuirano ažuriranje) su Kodeksi postupanja zasnovani na Zakonu o policiji i dokazima u krivičnom postupku (PACE) **u primjeni u Ujedinjenom Kraljevstvu** (Ministarstvo unutrašnjih poslova).⁶⁶

U pogledu izmjena pristupa i zakonskih odredbi treba spomenuti uvođenje dobrovoljnog intervjua sa svjedokom (naspram ranijeg obaveznog saslušanja koje je provodio isključivo istražitelj) koji provodi tužilaštvo/organi istrage ili odbrana u predpretnosnoj fazi, uz mogućnost prisustva advokata (ako se za to odluči dati svjedok) i druge primjenjive mjere zaštite, kao i detaljno regulisanje (primarno kroz odredbe zakona) postupka intervjua. U relevantnim izuzetnim slučajevima svjedok već u predpretnosnoj fazi može biti saslušan pred sudijom magistratom u sudu na prijedlog tužilaštva ili odbrane.⁶⁷ Treba znati da je ova izmjena rezultat rasprostranjenih kršenja i zloupotreba ovlaštenja za vođenje intervjua od strane istražnih organa u Gruziji.

Bilo je pokušaja da se osmisle i implementiraju neke **napredne invazivne metodologije**. Na primjer, 1990-ih u **Nizozemskoj** je postojala metodologija pod nazivom "*Zaanse verhoormethode*" koja je podrazumijevala dugotrajna saslušanja i primjenu napredne, posebno osmišljene metodologije uz podršku tima specijalista.⁶⁸

65 Vidi <https://reid.com/>

66 Vidi Kodeks C iz 2019. o lišenju slobode, tretiranju i ispitivanju osoba od strane policijskih službenika. <https://www.gov.uk/government/publications/pace-code-c-2019/pace-code-c-2019-accessible#bookmark33>

67 Vidi članove 113-114. Zakona o krivičnom postupku Gruzije. <https://matsne.gov.ge/en/document/view/90034?publication=151>

68 Temeljena je na neurolingvističkom programiranju (NLP), što je prvobitno bio oblik psihoterapije, a podrazumijevala je dodjeljivanje pojedinačnih uloga (očinska figura, specijalist, analitičar, osoba od povjerenja) svakom članu tima koji provodi ispitivanje, identifikaciju obrazaca mišljenja, pokazivanje fotografija povezanih sa krivičnim djelom i sa osobom osumnjičenog, kao što su fotografije njegove supruge ili djece. Vođa tima koji je provodio ispitivanje i vanjski ekspert za komunikaciju su gledali i slušali ispitivanje u drugoj prostoriji. Četiri skrivene kamere su pokrivala cijelu sobu za ispitivanje, a jedna skrivena kamera je snimala lice osumnjičenog. Osobe koje su provodile ispitivanje su u toku ispitivanja putem slušalica primale instrukcije od vođe tima ili vanjskog eksperta za komunikaciju. Druge karakteristike ove tehnike ispitivanja bile su praćenje govora tijela osumnjičenog koji prati njegovu verbalno izražavanje, kopiranje pokreta osumnjičenog s ciljem njegovog umirivanja i tzv. "prodiranje" itd. Ispitivanja su se mogla provoditi nekoliko dana, a trajala su u prosjeku deset sati dnevno u zavisnosti od toka samog ispitivanja.

82 Vođenje policijskih intervjua

Domaće pravosuđe je utvrdilo da metoda nije u skladu sa zahtjevima pravičnog suđenja. Kasnije su je nizozemske vlasti zabranile.⁶⁹

Najvažniji standardi u oblasti zabrane zlostavljanja zahtijevaju osiguranje **adekvatnih uslova**, što se odnosi i na primjenu strogih i opresivnih mjera itd., koje bi čak i kad traju vrlo kratko mogle dovesti do kršenja te zabrane.⁷⁰ Osim toga, aktuelna pravila etičkog postupanja za policiju i opći pristupi interakciji sa građanima, odnosno osobama koje su predmet policijskih intervencija i radnji, što uključuje i vođenje intervjua, zahtijevaju da se te radnje provode u adekvatnim uslovima, sa dobrom opremljenošću i uz primjenu relevantnih mjera zaštite.⁷¹

Nadalje, jedna od najboljih preventivnih garancija koju dosljedno podržavaju i zahtijevaju standardi CPT-a,⁷² kao i domaći standardi u mnogim jurisdikcijama, a koja se odnosi na intervjuisanje svake osobe, a ne samo osumnjičenih ili drugih osoba lišenih slobode,⁷³ odnosi se na **elektronsko snimanje intervjua**.

U izuzetnim slučajevima, kada bi primjena sredstava prisile mogla biti neophodna tokom policijskih intervjua, nadležni policijski službenik(ci) i njihove kolege trebaju se rukovoditi **standardima zabrane zlostavljanja u vezi s korištenjem nesmrtonosne sile, posebnih sredstava, oružja ili opreme**.⁷⁴ ESLJP je potvrdio svoje tumačenje definirajućih elemenata zabrane zlostavljanja u vezi s upotrebom sile i naveo da svaka upotreba fizičke sile koja nije **apsolutno neophodna zbog ponašanja osobe** suočene sa policijskim službenicima umanjuje ljudsko dostojanstvo i predstavlja kršenje člana 3. EKLJP.⁷⁵ S obzirom na karakterističan kontekst policijskih intervjua, gdje je osoba s kojom se obavlja intervju pod kontrolom, kriterij stroge neophodnosti je posebno relevantan i zahtjevan. Spektar mjera odgovora na takvu neophodnost, kako bi se spriječilo bjekstvo ili radnje nasilja, uključujući primjenu lisica i drugih sredstava za vezivanje, treba biti ograničen. Dodatna prevencija u slučajevima upotrebe sile osigurana je **obavezom izvještavanja o tome**.

69 Metodu je razmatrao ESLJP u skladu sa članom 3. Konvencije. Utvrđeno je da je njena primjena neprihvatljiva. Vidi Jager protiv Nizozemske, odluka ESLJP-a od 14. marta 2000., br. predstavke 39195/98. Uzimajući u obzir dalji razvoj sudske prakse ESLJP-a, danas bi se u vezi sa ovom metodom moglo očekivati i utvrđenje suda o kršenju zabrane zlostavljanja.

70 Vidi *mutatis mutandis* Ramishvili i Kokhreidze protiv Gruzije, presuda ESLJP-a od 27. januara 2009., br. predstavke 1704/06, tačke 97-102.

71 Vidi sljedeći dio Pregleda.

72 Vidi preporuke CPT-a citirane u Praktikumu.

73 Vidi propise UK u tom smislu, fusnota 9 iznad.

74 Standardi koji se odnose na upotrebu smrtonosne sile zasnovani su na članu 2. EKLJP / pravo na život.

75 Vidi *Bouyid* protiv Belgije, presuda velikog vijeća ESLJP-a od 28. maja 2015., br. predstavke 23380/09, tačke 88-112.

Mjere zaštite od zlostavljanja

Skup mjera zaštite konkretno uobličen u **međunarodne standarde za sprečavanje zlostavljanja osoba lišenih slobode ili osoba koje su na drugi način pod kontrolom organa za provođenje zakona** (njihovih predstavnika) se primjenjuje i treba biti obezbijeđen u kontekstu i u toku policijskog intervjua. Važno je napomenuti da je većina ovih standarda predviđena relevantnim regulatornim instrumentom Evropske unije, posebno **Direktivom 2012/13/EU** Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. maja 2012. o pravu na informisanje u krivičnom postupku.⁷⁶

U procesu izrade Praktikuma uzeti su u obzir i prilagođeni specifičnim karakteristikama policijskih intervjua. U cilju njegove bolje primjene i povezanih aktivnosti izgradnje kapaciteta, navodimo sljedeća obrazloženja i neke detalje, te direktne reference na međunarodne standarde i njihove izvore.

Preventivne mjere i zahtjevi o kojima je riječ obuhvataju **osnovne zakonske i povezane (druge) mjere zaštite**. Zakonske mjere zaštite su direktno relevantne, a policijski službenik(ci) koji vodi(e) intervju su obavezni da osiguraju njihovo poštivanje u vezi s intervjuisanim osumnjičenim ili drugom osobom lišenom slobode.

Službenik koji vodi intervju treba provjeriti da li su iskorištena i, u slučaju potrebe, osigurati da data kategorija intervjuisanih osoba zaista i koristi, sljedeća prava:

- pravo da se *o lišenju slobode obavijesti* srodnik ili treća osoba po izboru pritvo-renika;⁷⁷
- pravo na *pristup advokatu*, što treba podrazumijevati i program efikasne besplatne pravne pomoći za osobe koje nisu u mogućnosti da plate usluge advokata, pravo na povjerljiv razgovor sa advokatom i njegovo prisustvo na ispitivanjima;⁷⁸

76 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0013>

77 U slučaju stranih državljana to podrazumijeva obavještanje konzulata.

78 Dvanaesti opći izvještaj o aktivnostima CPT-a, CPT/Inf (2002) 15, tačka 41. Vidi također 21. opći izvještaj CPT-a, CPT/Inf (2011)28-dio 1.

84 Vođenje policijskih intervjua

- pravo na *pristup ljekaru*, što osim svakog medicinskog pregleda koji obavlja ljekar na poziv policijskih organa treba obuhvatiti i pravo na pregled ljekara po izboru pritvorenika i ljekara vještaka; svi medicinski pregledi trebaju biti obavljani tako da ih ne mogu čuti, a ni vidjeti policijski službenici i drugo ne-medicinsko osoblje, osim ako ljekar izričito ne zatraži drugačije u datom slučaju; nalazi takvih pregleda trebaju biti odgovarajuće evidentirani i predati (dostupni) pritvoreniku i advokatu.⁷⁹
- pravo pritvorenika da *bude upoznat sa relevantnim pravima* na jeziku koji razumije ili da mu se ta prava objasne na drugi način i da mu se uruči obrazac na kojem su ona jasno navedena; od pritvorenika treba tražiti da potpišu izjavu kojom potvrđuju da su upoznati sa svojim pravima.⁸⁰

Što se tiče drugih mjera zaštite, za policijske intervjue⁸¹ su direktno relevantne i treba odmah osigurati sljedeće:

- *evidencije o boravku u pritvoru*⁸² (uključujući elektronsko, video/mobilno praćenje/snimanje) koje sadrže informacije o svim aspektima privođenja, boravka u pritvoru i poduzetih mjera prema pritvorenim osobama (sa podacima o vremenu lišenja slobode; razlozima za to; znakovima ozljeda, mentalne bolesti, itd.),⁸³
- *obaveza javnih službenika* (uključujući policijske službenike) da čim dobiju ikakvu informaciju koja ukazuje na ozbiljna kršenja ljudskih prava s tim upoznaju nadležne organe,⁸⁴

---

79 Vidi *Mammadov (Jalaloglu) protiv Azerbejdžana*, presuda ESLJP-a od 11. januara 2007., br. predstavke 34445/04, tačka 74. *Mehmet Eren protiv Turske*, presuda ESLJP-a od 6. aprila 2004., br. predstavke 21689/93, tačka 355. Vidi također Izvještaj CPT-a o posjeti Albaniji od 23. maja do 3. juna 2005., CPT/Inf (2006) 24, tačka 49; Izvještaj CPT-a o posjeti Gruziji od 6. do 18. maja 2001., CPT/Inf (2002) 14, tačka 30; tačka 123 Istanbulskog protokola.

80 Vidi Dvanaesti opći izvještaj o aktivnostima CPT-a, CPT/Inf (2002) 15, tačka 44.

81 Mjera zaštite koja se odnosi na *pregled pri prijemu u zatvorsku ustanovu* nakon čega slijedi sistematično evidentiranje navoda i ozljeda novih zatvorenika, ako ih ima, i prenošenje informacija nadležnim organima u slučajevima kada je to primjereno, nije primjenjiva na kontekst intervjua.

82 Vidi *Khadisov i Tsechoyev protiv Rusije*, presuda ESLJP-a od 5. februara 2009., br. predstavke 21519/02, tačka 148; *Menesheva protiv Rusije*, presuda ESLJP-a od 9. marta 2006., br. predstavke 59261/00, tačka 87.

83 Drugi opći izvještaj o aktivnostima CPT-a, CPT/Inf (92) 3, tačka 41.

84 Vidi 14. opći izvještaj o aktivnostima CPT-a, CPT/Inf (2004) 28, tačka 27; *Ahmet Özkan i drugi protiv Turske*, presuda ESLJP-a od 6. aprila 2004., br. predstavke 21689/93, tačka 359.

- *prenošenje navoda*, slanje bez odlaganja necenzurisane pisane korespondencije nadležnim organima i mjerodavnim tijelima, kao i siguran i povjerljiv pristup osoba lišenih slobode/(navodnih) oštećenih nadređenim službenicima i vladinim institucijama.⁸⁵

Istovremeno, mjere zaštite, naročito posljednje dvije obaveze, su mjere koje direktno doprinose ispunjenju obaveze djelotvorne istrage.⁸⁶

Postoje dobre prakse pojedinih država u vezi sa mjerama zaštite o kojima je ovdje riječ, dobri primjeri njihovog propisivanja primarnim zakonodavstvom, uključujući zakone o krivičnom postupku (npr. ZKP Ukrajine u članovima 207-213. propisuje privođenje, funkcije službenika zaduženog za lišenje slobode lica, itd.).⁸⁷ Kodeksi postupanja zasnovani na Zakonu o policiji i dokazima u krivičnom postupku (PACE) koji se primjenjuju u Ujedinjenom Kraljevstvu su vrijedni pažnje u smislu sekundarne regulatorne osnove i primjenjivane prakse, uključujući i direktni pristup datih osoba evidencijama o boravku u pritvoru, upoznavanje sa pravima, ovlaštenja službenika zaduženog za lišenje slobode lica itd. (pored odredbi o zahtjevima koji proizilaze iz prava na slobodu i sigurnost osobe i pravično suđenje).⁸⁸

---

85 Vidi *Niedbala protiv Poljske*, presuda ESLJP-a od 4. jula 2000., br. predstavke 27915/95, tačka 81; 27. opći izvještaj o aktivnostima CPT-a, CPT/Inf(2018)4-part.

86 Pregled međunarodnih standarda i najboljih praksi o saradnji sa tužilaštvima u istragama zlostavljanja (koji je izradio konsultant u sklopu ovog angažmana).

87 Vidi <https://rm.coe.int/16802f6016>.

88 Vidi Kodeks C iz 2019. o lišenju slobode, tretiranju i ispitivanju osoba od strane policijskih službenika. <https://www.gov.uk/government/publications/pace-code-c-2019/pace-code-c-2019-accessible#bookmark33>

Ovaj materijal je pripremljen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope.

Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

BOS/HRV/SRP

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope